

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

24 Qui teneantur legibus tam civilibus quam Ecclesiasticis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

PUNCTVM XXIV.

Qui teneantur legibus, tam civilibus, quam Ecclesiasticis.

Variæ sunt personæ, de quibus dubitari potest, an legibus teneantur.

- Primò, de ipso legiflatore.
- Secundò, de pueris, ebriis, & amentibus.
- Tertiò, de peregrinis, & forensibus.
- Quartò, de residentibus extra territorium.
- Quintò, de Ecclesiasticis personis respectu legum civilium.

§. I.

Legiflator an suis legibus obligetur.

- 1 Distinguitur duplex obligatio.
- 2 Obligatur directiva obligatione.
- 3 Vnde nascatur hac obligatio.
- 4 Hanc obligationem esse grauem, qui consensant, & quibus prohibetur.
- 5 Probabilis est scilicet scandalo, aliæque ratione extrinseca solam esse venalem.
- 6 An hæc obligatio in fit Principi respectu legum, qua ab inferioribus feruntur, & ab ipso confirmantur.
- 7 Proponitur obiecto, & soluitur.
- 8 Testamentum, & institutio hæredis facta à Principe absque solemnitate valet, non tamen valet testamentum in fauorem Principis factum, nisi ipse prius dispensauerit.
- 9 Obligari ad penam nullus legiflator potest.
- 10 Vxor legiflatis, beneficio legiflitoris exempta præsumitur.

Dupliciter obligari potest. Primò ad culpam. Secundò ad penam. Prima obligatio vocatur directiua, quia dirigit lex, quid faciendum sit. Secunda obligatio est coactiua, quia cogit legiflator penam impositione ad legis obseruationem.

De obligatione ad culpam communis est sententia cum D. Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3. legiflatorem suis legibus obligari, quando leges respiciunt materiam communem, & accommodatam subditis, & legiflatore, indecens enim est legiflatorem non se conformare & suis subditis: & aliud prædicare verbo, aliud docere exemplo, poterat enim illi obici, quod obiciebatur Pharisæis, nempe Regere alii onera grauiam, & importabiliam, cum tamen ipse nolit digito sub ea mouere. Quapropter in eum omnes, de consuetudine, dicitur, parere legem, quam ipse interius, nam scis, quod quicquid in alterum statuit, ipse eodem vi debet: sic Nauar. in 1. q. si quando, de rescriptis, except. 1. & consuetud. de penit. & remiss. Couar. in cap. alma mater. 1. part. §. 1. n. 5. Suarez lib. 3. de legibus, ca. 3. §. 1. n. 4. Salas disp. 1. 4. de legibus, sect. 2. n. 1. & segg. Lessius lib. 2. de iustit. c. 1. §. 1. n. 5. Bonacina disp. 1. de legibus, q. 1. p. 6. n. 19. Azor. lib. 3. c. 1. §. 1. n. 9. & alij plures ab eisdem relati.

Difficultas autem est, vnde hæc obligatio oriatur, an lege ipsa, qua ceteros adtingit, an ex lege aliqua naturali? Ex lege enim ipsa non videtur oriri posse: tum quia nemo in se ipsum exercere iurisdictionem potest, quia non potest esse superior, & inferior. Tum, quia obligatio legis positivæ à voluntate legiflitoris pendet. Poterit ergo legiflator velle alios suis legibus obligare, & se ab obligatione eximere: & ita credendum est fieri, quoties legem à se latam transgredietur. Efficitur ergo solum ex ipsa rei natura oriri talem obligationem. Quapropter cum legiflator absque causa transgredietur legem alius impositam, non peccat aduersus suam legem, sicuti non peccaret quilibet alius, quem legiflator absque causa à legis obseruatione eximeret: peccat tamen aduersus legem naturalem distantem legiflatorem debere verbo & exemplo subditos ad virtutem promouere.

Quarta autem sit hæc obligatio, grauis, an leuis? Couar. cap. alma mater. 1. part. num. 5. & 7. Valquez plures referens 1. 2. disputat. 167. c. 7. Sayrus in claus. regia, lib. 12. cap. 9. num. 2. Syluest. verbo lex, quest. 14. existimant esse grauem, quia grauis est materia per legem præcepta, quia ipse teneatur illam exequi, vel ex obligatione suæ legis, vel ex obligatione iuris naturalis: sed à quocumque oritur obligatio, debet esse grauis, siquidem respiciat materiam grauem. Ergo. Et confirmo, cum legiflator omittit ieiunium, vel Missam à se generaliter præceptam, peccat aduersus illam virtutem, aduersus quam subditi peccant omittendo præcepti obseruationem vs teneat Suarez lib. 3. cap. 35. n. 8. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 5. Bonacina punct. 7. num. 24. & alij relati à Salas disp. 1. 4. sect. 2. n. 17. Sed subditi illos peccant grauius, quia materiam grauem alicuius virtutis omittunt. Ergo etiam legiflator eandem omittens grauius peccabit. Adde si ex præcepto naturali teneatur quis

Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars 1.

feruare ieiunium, vel Missam audire, cui debium esse potest peccatum grauius committentem? Sed legiflator imponens legem ieiunij, ex lege naturali teneatur ieiunium seruare, neque potest se abique causa ab illius obligatione eximere. Ergo peccat generaliter, si omittat.

Nihilominus probabilis censo solum esse peccatum veniale scilicet scandalo, vel alia ratione extrinseca: sic docet Lessius cap. 35. dub. 5. Bonacina num. 23. Azor. lib. 5. cap. 11. q. 1. Salas de leg. disp. 1. 4. sect. 2. num. 17. & segg. & disp. 20. sect. 12. num. 104. Moucor, quia non videtur grauis deordinatio legiflatoem in vno, vel altero actu subditis non se conformare, quia ex illa deformitate non sequitur perturbatio in republica, neque aliquod graue inconueniens: cum autem tota ratio obligationis in legiflatore inde nascatur, efficitur sane grauem non esse. Quapropter non est attendenda grauitas materis secundum se, sed in ordine ad fidem præceptum, concedo enim ieiunium in ordine ad temperantiam, & Missam in ordine ad religionem, esse grauem materiam, ac proinde illorum vnicuique omissionem culpam grauem efficere: at in ordine ad regimen reipublicæ rectum, & pacem in illa seruandam nequaquam grauem esse. Cum ergo legiflatore præcipiente ieiunium, non præcipiatur illi ieiunium ob temperantiam, sicuti præcipitur subditis, sed ob regimen rectum reipublicæ, non peccat grauius, nisi illud vna, vel altera vice transgredietur, sed solum, quando scandalum graue, & graue inconueniens inde timere potest. Ex quo fit non peccare legiflatorem non obseruantem suas leges contra virtutem, quam peccant subditi, vel vteruque Suarez, & Bonacina supra, & alij relati, sed contra virtutem potestatiuam.

Sed inquires, an hæc leuis obligatio fit in legiflatore superiore respectu legum ab inferiori latarum, præcipit cum in illa prouincia, ac ciuitate commoratur, vbi regit. Quod est inquirere, an summus Pontifex, dum in aliqua diocesi specialiter existit, teneatur legibus illius? & idem est de Imperatore, & Rege, an teneatur legibus municipalibus prouinciarum? Videtur teneri, quia indecorum est, non se omnibus conformare: quæ fuit ratio supradictæ obligationis. At dicendum est minime teneri, etiam illæ leges ipso fuerint confirmatæ: tenet expresse Suarez lib. 3. de leg. cap. 35. num. 14. & adducit Felin. cap. 1. de consuetud. num. 30. Tiraquell. de vtroque reuocata, lib. 1. gloss. 1. §. 3. num. 38. consentit Bonacina p. 6. dum non fuerint à legiflatore confirmatæ. Salas disp. 1. 4. sect. 2. num. 23. & segg. Ratio est, quia legiflator non solum est caput illius specialis prouinciæ, seu ciuitatis, in qua de facto commoratur, sed etiam aliarum, in quibus illæ leges non obseruantur. Ergo ex ratione capitis, non tenetur se aliquibus subditis præstare vniuersalem, cum alij subditi contrarij sint. Dixi, etiam ab ipso legiflatore confirmatæ sint, quia non confirmantur pro toto tuo territorio, sed aliqua illius parte. Limitat tamen Suar. num. 14. hanc doctrinam in loco proprio, domicilij legiflitoris, qualis est curia Principis, in hoc enim affirmat debere legiflatorem leges illius oppidi accommodatas suæ personæ, & dignitati obseruare: quia alias occasionem præberet suo exemplo illas temerè: crederem tamen leuiorem causam sufficere ad honestandam harum transgressionem, quam transgressionem legis communis à se late.

Solum video obici posse aduersus supradicta Principem obligatum esse, sicut obligatur subditi, sequi taxam mercium à se factam: item stare legibus contractuum à se factis, si de facto constabat. Ergo obligatur grauius legibus.

Respondeo negando consequentiam, quia sequi taxam mercium, obligatur ex iure naturali, quo cauetur, ne plures vendant res, quam valet communiter: at posita taxatione, iam res illa communiter non valet plus, quam taxata est. Ergo idem dicendum est in contractibus, in quibus ex iure naturæ exposulatur æqualitas in vtroque contractentium, quapropter si contractans cum legiflatore, obligatur legibus legiflitoris, & ipse legiflator stare illis debet, non quia leges illius sunt, sed quia sunt conditiones; sub quibus contractus est celebratus. Quocirca si legiflator celebret contractum cum aliquo, qui alias suis legibus est irritus, censetur in suis legibus dispensare, quia præsumitur velle actum fieri meliori modo, quo potest: vt dicit Suarez lib. 5. cap. 35. num. 25. Salas disputat. 14. sectione 3. num. 32. Bonacina disputat. 1. quest. 1. punct. 6. num. 16. vel dicendum est neurum obligatum esse, quia impossibilis est legiflatorem deobligatum manere, alio manente obligato: vel sub vna conditione aliquem ex contractentibus celebrare, quæ ab altero non acceptetur.

Ex his inferetur, si Princeps condat testamentum, sine solemnitate à se requisita, & instituat aliquem hæredem, validum esse testamentum, quia præsumitur causam habere legitimam omittendi illam solemnitatem, & secum quasi dispensando, cum in hac dispensatione nemini irrogetur iniuria: & ita traditur in lex imperfecto. C. de testament. At si aliquis instituat Principem hæredem, vel legatarium in testamento, in quo iuris forma seruata non est, neque Princeps conseq. legatum, aut hæreditatem ex illo: quia non præstet dispensatio testamenti condendo.

DE
ASTRO
PALA
TOM
LIV
ELI

condendo, & dispensatione non facta testamentum illud nul- lum est, ac proinde Principi ius non potest tribuere: & ita de- ciditur in supradicta lex imperfecto. & s. ult. Insuper, quibus modis testamenta infirmantur, & tradit Glossa ibi. Suarez, cap. 35, n. 25. & seqq. Bonacina part. 6. num. 17. Salas disput. 14. section. 3. num. 31. Et hæc de prima obligatione legis, quæ est obligatio ad culpam.

9 Quod si de secunda obligatione legis, quæ est ad po- nam, loquamur, communis, & satis clara est decisio nullum legi- slatorem ligari posse pena à se statuta, quia nemo à se ipso cogi potest: neque etiam à lege imponente penam, quia est superior ipsa lege, & præcipue, quia in nostra sententia poena imponitur ob transgressionem legis positæ à legislatore: ac legislator non est suæ legis transgressor, sed solum legis natu- ralis dictantis conformationem ipsius cum reliquis membris. Ergo: & ita tenent alios referens Azor, tom. 1. lib. 5. cap. 12. q. 1. Sayrus in clavi regia lib. 3. c. 3. num. 5. Valent. tom. 2. disp. 7. q. 5. p. 4. Bonacina disp. 1. quæst. 1. p. 6. num. 14. Suarez, lib. 3. cap. 35, n. 15. Salas de leg. disp. 14. sect. 2. n. 8. Valq. disp. 167. cap. 1. Lessius lib. 2. de iust. c. 3. dub. 5. & deciditur expresse in l. Princeps, ibi. Princeps legibus solutus est, & s. ult. Insuper, quibus modis testa- menta infirmantur, ibi, licet legibus soluti simus, ac tamen legi- bus vivimus, hoc est, etiam nos leges non astringant, attamen ob bonum exemplum legibus conformamur: & licet videantur hæc leges sub titulo limitato comprehendendi, quia de legatis caducis, & testamentis erat titulus: ac decisio generalis est, & decisioni est standum potius, quam rubricæ, vt bene explicuit Menoch. lib. 6. præsumpt. 1.

10 Aduerto vixorem legislatoris, etiam legibus à legislatore latis subdatur: ac beneficio legislatoris exempta præsumitur, ex l. Princeps, ff. de legibus: & ita tradit alios referens Sayrus in clavi regia lib. 3. cap. 4. Salas de regib. disp. 14. sect. 3. num. 36. Bonacina disputat. 1. quæst. 1. punct. 6. num. 10. Suarez, lib. 3. cap. 35, num. 28.

§. II.

Infideles, pueri, ebrii, ignorantes, & amentes, qua ratione legibus teneantur.

- 1 Infideles nullis legibus Ecclesiasticis tenentur.
- 2 Ebrii, amentes, ignorantesque iniuicibiliter legem, à lege excusantur.
- 3 Pueri ante rationis usum, qui regulariter est septennio com- plecto, legibus Ecclesiasticis non tenentur.
- 4 Post usum rationis ante pubertatem Ecclesiasticis legibus non tenentur, qui doceant.
- 5 Certa sententia est obligari pueros habentes perfectum usum rationis.
- 6 In præcepto Eucharistia esse aliquid speciale, qui sentiant.
- 7 Quid sit dicendum.
- 8 Censuris ab homine laici non adstringuntur pueri ante pu- bertatem.
- 9 Imò neque videntur censuris à iure, excepta excommunica- tione ob percussorem clericum.
- 10 Qui non comprehenduntur sub præcepto, poterunt submini- strare, & adiuuare in actione prohibita. Secus qui excusantur.
- 11 Licet infidelibus, pueris, amentibus cibos vitios subministra- re: non tamen licet infidelos in monasteria monialium introducere.
- 12 Non licet ignorantibus esse diem ieiunii cibos vitios mini- strare, & ad comedendum inducere.
- 13 Potes pueros ante septennium in monasteria monialium in- troducere, secus amentes.
- 14 Non licet tibi iniurare ad copulam amentes, ebrios, nec pue- ros rationis usu carentes.

1 PRamittamus, quæ in hac materia sunt omnino certa, vt gradum faciamus ad ea, quæ aliquam dubitationem ha- bent. Primum certum est infideles nullis legibus Ecclesiasticis tenentur, quia sunt extra Ecclesiam, & in illos nullam Ecclesia habet iurisdictionem, cap. gaudemus, de dinor. ac tenentur legibus naturalibus, & diuinis, quia Deo, & rationi subduntur. Ex quo inferitur, an teneantur Eucharistiam sumere, & peccent mortales non solum in non suscipiendo Baptismo, sed etiam in non recipienda Eucharistia: vtraque opinio est probabilis. Quid autem sit probabilis, in tractatu de Eucharistia definiemus.

2 Secundum certum est ebrios, & amentes, sicut & ignorantes iniuicibiliter legem, tempore amentis, & ebrietatis, & ignorantie excusari à legis transgressionem, quia illius rei esse non poterant sine libertate, qua omnino carent. At dicendi sunt legibus affici, sicut & afficiuntur dormientes, quia suapte natura legem intelligere possunt, & ad illos, vt ad subditos, per se dirigitur sic Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 12. n. 3.

3 Tertium certum est pueros ante usum rationis, qui regu-

lariter habetur completo septennio, nullis legibus Ecclesiasti- cis tenentur, quia fundamentum harum obligationum, est ratio- nis usus. Quapropter possunt lacticiis, & carnis vesci, di- uinis interesse tempore interditi, montium claustra ingredi: sic Salas disp. 14. de leg. sect. 13. Sayrus clavi regia, lib. 6. cap. 8. n. 21. Azor, tom. 1. lib. 7. cap. 40. q. 6. Sanchez lib. 1. in Decal. c. 11. n. 2. Suar. tom. 3. in 3. p. disp. 40. sect. 2. vers. & iuxta hanc Bonac. disp. 1. de legib. q. 1. p. 6. n. 6. & alij plures ab eisdem relati. Videntur tamen tenentur legibus naturalibus, quia harum obligatio cum ipsa natura ortum habet, quæ de se capax rationis est, excusantur tamen à transgressionem, & peccato, donec perfectum usum ratio- nis obtineant: sicut de perpetuo amentibus dicendum est, si enim legibus tenentur, excusantur tamen ab illarum obliga- tione ob amentiam. Quando verò dubium est, an rationis usum habuerint, præsumendi sunt habere, si compleuerint septenni- um, secus antea, vt diximus in tract. de conscientia, loquentes de conscientia dubia, quia præsumptio defensionis est ex commu- niter contingentibus. Addeque Ioan. Sanchez in suis select. disp. 57. num. 31. sine, etiam constaret puerum ante septennium habere usum rationis, non obinde obligari legibus iuris positivis, quia leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt. Inam ad ea, ff. de legib. & cum communiter non contingat usus rationis ante septennium, non debet ante illam ætatem, cui ex accidenti prouenit, obligari.

4 Post usum verò rationis ante pubertatem non defue- runt Doctores, qui affirmarent legibus Ecclesiasticis non tenen- ri: nam D. Anton. 2. part. tit. 9. c. 8. §. 2. affirmat præcepto con- fessionis non tenentur pueros, vtque ad decimum, & dimidium annum, & aliquantulum ultra, & feminas, vtque ad nouum, & dimidium annum, & aliquantulum ultra. Sotus 4. dist. 12. q. 1. art. 11. ad fin. corp. dicit vtque ad duodecimum non tenent pu- ros vllis Ecclesiæ præceptis, nec confessionibus. Eman. Saá verb. confessio, n. 3. consentit præceptum confessionis non obligare vtque ad pubertatem, addit verò in summis reformatis ad pœnas non consentibus impostas. Henric. lib. 8. de Euch. c. 42. n. 5. inir. censet Ecclesiæ præceptis non obligari pueros, statim ac usum rationis habent, & lib. 13. de excomm. cap. 49. num. 2. in comm. lib. N. dicit dari his lacticiis, & carnes aliquo tempore post usum rationis, in diebus ieiunii. Quod autem hoc tem- pus sit, non determinat.

5 Vera tamen sententia, & omnino tenenda, est pueros, cum ad usum rationis perueniant, qui communiter intelli- gitur aduenire septennio completo, obligari legibus Ecclesiæ, quæ expresse tempus obligationis non determinat: sicut de- terminat in præcepto ieiunii, tenet expresse Th. Sanchez, plures referens lib. 1. cap. 12. n. 6. Bonac. disp. 1. q. 1. p. 6. n. 8. Salas de leg. disp. 14. sect. 13. specialiter de præcepto confessionis, & Missæ, docet Suar. 4. tom. in 3. p. disp. 40. sect. 2. num. 1. Azor, tom. 1. lib. 7. cap. 2. q. 1. & c. 40. q. 6. & de abstinencia à carnibus, & lacticiis, docet idem Suar. Azor, & alij relati à Sanchez supra. Ratio efficax est, quia eo ipso, quod usum rationis quæ habeat, capax est legis humanæ obligationis, siquidem quæ est obligationis legis naturalis, & diuinæ. Ergo si expresse non inuenitur exceptus lege, obligatur illa. Et de præcepto confessionis videtur res in- dubitata, cum in e. omnia vtriusque sexus, præcipitur omnibus fidelibus, cum ad annos discretionis peruenierint, confiteri, cuius præcepti transgressores erunt pueri, si discretionem habentes confessionem omittant, concilij peccati mortalis. Neque alia via ab hoc præcepto, & aliis se excusare possunt, nisi affirman- do discretionem perfectam ad illius obsequium, non habere, est enim res indubitata non æqualiter usum rationis omni- terie aduenire, aliqua enim sunt clariora, alia difficiliora: vt bene dicit Valquez 1. 2. disp. 149. per totam: & Zúnel ibi q. 29. art. 5. sicut non omnibus eodem tempore aduenit, pueris enim nobilibus, & inter urbanos: & politicis educatis, citius usus ratio- nis prouenit, quam rusticis, & agrestibus: vt Reginaldus tom. 2. lib. 29. num. 82. Quocirca dicere quis poterit puerum se- ptennio completo peccare posse iurando, amentiendo, non ta- men comedendo carnes die Veneris, aut omittendo annum confessionem, quia discretionem sufficientem in his materiis non habet. At, vt diximus in tract. de conscientia disp. 3. de con- scientia dubia, quoties dubium est puerum habere usum ratio- nis, præsumendum est habere, & esse obligatum, si impleuit se- ptennium, quia regulariter illo completo in omni materia usus rationis habetur, & alleganti contrarium incumbit onus proban- di, cum aduersus præsumptionem oram ex communiter contingentibus procedat.

6 Limitant tamen hæc sententiam communiter DD. in præcepto communionis, de quo affirmant non tenent statim, ac usum rationis habent, sed expectari posse, & debere vtque ad decimum, vel duodecimum annum, quia vtque ad illud tem- pus regulariter non videntur pueri habere discretionem, vt re- uerenter Christi corpus sumant. Quapropter in e. omnia vtrius- que sexus, vbi hoc præceptum imponitur, Confessoris iudicio remittitur temporis prorogatio: ac quilibet Confessor ex iudi- cio prudenter, & considerandine Ecclesiæ satis recepta hæc prorogationem facit. Ergo illa facta iam puer Ecclesiæ præcep- to non tenetur.

7 Fateor hanc limitationem veram esse stante prorogatio-
ne Confessoris: at si Confessor sic differendam communio-
nem non consilii expressè, summo potè inclinat affirmare
quemlibet puerum, cum ad annos discretionis venit, & obli-
gatus est lege confessionis, obligatum etiam esse recipere
Eucharistiam, neque expectandam esse ad hanc obligationem
longius tempus: tenet hanc sententiam expressè Ioan. Sanch.
in *seleç. disp. 2.6. n. 6.* & adducit Anton. 2. p. tit. 9. cap. 8. p. 2. cir-
ca marginem, & 3. p. tit. 14. cap. 12. §. 5. in *prin. & Paludan. in*
4. dist. 12. quæst. 1. n. 2. §. qui expressè id affirmat, & colligitur
ex Tabien. in *sum. verb. communicare. n. 3. Valent. q. tom. disp.*
6. quæst. 8. p. 2. quatenus solum requirit, ut pueri sciant discre-
tere: hanc ceterum cibum à cæteris: quod si vltim rationis
habeant ad confessionem, sufficienter id præstabit: alij etiam
Doctores adduci in fauorem huius p' opinionis possent, qui
nullam ætatem pueris determinant. sed solum dicunt obligan-
dos esse suscipere Eucharistiam, cum Confessario visum fue-
rit rationis vltim sufficienter habere: facit non leuiter Trident.
sess. 13. can. 9. & Pius V. in *catechismo de Eucharistia. num. 63.*
Ratio præcipua est, quia in *cap. omnis cuiusque sexus omni-*
bus fidelibus equaliter imponitur, & præceptum confessionis,
& communionis in Paschate: vt notat tibi glossa. Additur tamen
communione differri posse ex consilio Confessoris, non quia
obligatus non sit communicare, qui obligatus est confiteri, sed
quia possunt esse pures causæ prorogandi tempus communio-
nis, cum tempus signatum communioni determinatum sit,
quod non est determinatum confessioni. Item puer discretio-
nem habens, & obligatus præcepto confessionis, vel indige-
at prorogatione Confessoris, vt exculatur à communionis
præcepto, vel non? Si indiget Confessoris prorogatione. Ergo
signum est illa non stante obligatum esse: si verò illa non
indiget, ergo iam *cap. omnis cuiusque sexus*, non æqualiter de
præcepto confessionis, & communionis loquitur: quod vide-
tur falsum, cum verba vniuersalia sint, neque ex parte fide-
lium ad hanc obligationem amplius expostulat, quam discretio-
nem. Adde non minorem discretionem requiri ad reci-
piendam absolutionem sacramentalem, quam ad recipiendam
reuerenter Eucharistiam: nam ad recipiendam absolutionem
sacramentalem, non solum requiritur, quod scias distinguere
inter bonum, & malum; sed vt scias te debere omnia peccata
cum intimo dolore Confessori manifestare: at hoc non minus
difficile est, quam scire te non debere communicare, nisi pur-
gatum peccatis, & ieiunium. Ergo. Denique in articulo mor-
tis, pueris doli capaces, & aptis confiteri, posse dari viaticum,
tenet Amilla verbo *communio. num. 10.* Caetan. verbo *mini-*
strat. communionis. in fine. Viald. de *Eucharistia. cap. 160. Sa-*
las de legib. lib. 14. sect. 13. num. 127. Reginald. 2. tom. praxi.
lib. 19. num. 82. Henriquez *lib. 8. cap. 42. n. 4. sine.* Suarez *tom.*
3. in 3. p. disp. 70. sect. 1. in fin. Arboled. præd. sacram. de Eucha-
ristia. no. 13. Zambrá de *Eucharistia. cap. 3. dub. 2. num. 1.* Anno
de *Eucharistia. quæst. 80. ar. 9. difficult. 2. n. 3. argumen.*
Nasr. *sum. cap. 11. n. 57.* Plures etiam Doctores tenent
non solum posse dari, sed debere dari viaticum pueris moritu-
ris doli capaces penitentibus. Ergo signum est habere discretionem
ad Eucharistiam, & consequenter ligari præcepto illius etiam
extra illum articulum.

8 Sed quid dicendum de censuris, & penis?
Respondo, si ab homine latae sint, non adstringuntur pueri
quouque ad pubertatem deveniant: habetur expressè *cap. 1. de*
delictis puerorum. & in cap. referens. eod. tit. vbi etiam pueri pos-
sunt ante pubertatem peccare: at ex benignitate Ecclesie à pec-
ca non peccato imposta exculantur, sic Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 40.
quæst. 8. Sotus 4. dist. 18. quæst. 1. art. 3. ad fin. corp. Valquez tom.
de penitent. quæst. 90. art. 2. dub. 4. n. 5. Cordub. summ. quæst.
60. dicto 4. Thom. Sanch. lib. 1. in Decal. c. 12. n. 7. Ioan. Sanch.
disp. 2.6. sect. 1. n. 18. & alij ab eisdem relati.
Dixi, excusari pueros ante pubertatem à penis, & censuris
ab homine latis: nam à censura iuris communiter Doctores
tradunt non excusari, si doli capaces sunt: mouentur ex *cap.*
super eo. cap. pueris. cap. quamuis. de sentent. excomm. &
tradit Vgol. de censur. cap. 17. §. 3. n. 5. Suarez tom. 5. de cen-
suris disp. 5. sect. 1. n. 19. Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 41. quæst. 10.
Henriquez lib. 8. de Eucharistia. cap. 42. comm. 8. Thom. Sanch.
num. 8. & Ioan. Sanchez num. 18. Et rationem differentiam,
quære censura iuris comprehendat pueros doli capaces; scilicet
verò ab homine lata, assignat Suarez, & Vgol. *supra*, quia im-
puberis ætas non censetur apta ad ordinem iudicium intelli-
gendum: ac proinde neque de iure citari impubes potest, neque
ad agendum, vel defendendum se in iudicio admitti; iuxta
cap. vlt. de iudic. in 6. quod ad incurrendam censuram ab ho-
*mine lata necessarium est. Verum hæc solum probant non in-
currere censuram specialiter ab homine latam, quæque indiget
citatione speciali: at non probat in censura, quæ generaliter
ab homine fertur, quæque videtur conformis cenzuræ à iure
latae.*

9 Quocirca dicendum existimo solum sententiam ex-
communicationis ipso iure latam ob perculsionem clerici pro-
pter eius grauitatem contrahi à pueris doli capaces ante pu-

bertatem, quia in supradictis textibus ita habetur: alia autem
censura, & excommunicationes ab homine latae etiam gene-
raliter non comprehendunt pueros ante pubertatem; sed se-
quenda est communis decisio in *cap. 1. de delictis puerorum,*
quia odia debent restringi. Quare omittentes confessionem; &
communione, non contrahunt excommunicationem ab Epit-
copo latam aduersus non communicantes in Paschate, & con-
fiteutes in anno, ita Ioan. Sanchez *num. 18. Filiucius tom. 1.*
tract. 11. cap. 5. num. 130. & puerum impuberem occidentem
non contrahere irregularitatem, testatur Auila de *censur. 7. p.*
disp. 6. sect. 1. dub. 13. Henriquez de *irregul. cap. 3. num. 4.*
lit. 2. Ioan. Sanch. *supra*, quamvis contra tenet Thom. San-
chez cum Syluest. *lib. 1. cap. 12. num. 8. in fin.* Neque hinc sit
posito interdicto in aliquo loco non comprehendi pueros im-
puberes doli capaces, comprehenduntur namque ratione præ-
cepti in interdicto latis, non in aliqua pena ipsis imposta ob
alicuius præcepti transgressionem, & ita eum communi sen-
tentia docet Suarez *tom. 5. de censur. disp. 5. sect. 1. n. 19.* Cor-
duba *summ. quæst. 60. dicto 3.* Syluest. *verb. interdictum 2.*
n. 18. Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 41. quæst. 10. Thomas Sanchez
lib. 1. in Decal. cap. 12. num. 8.

10 Tandem inquire, an liceat tibi in omnibus excusatus
à præcepto cooperari in actione per præceptum prohibita; v.
g. an liceat tibi, pueris, infidelibus, ebriis, amentibus, ig-
norantibus, subministrare die ieiunij carnes, aliòque cibos
veritos?

Distinguendum est dupliciter aliquos excusati posse à præ-
cepto. Primum tanquam non comprehensos sub illo secundo
tanquam comprehensos. Priori modo excusantur infideles à
legibus Ecclesiasticis, & infirmi à præcepto ieiunij, & pueri
ante vltim rationis ab omnibus legibus saltem postiuis. Se-
cundo modo excusantur ebrii, ignorantibus, & dormientes, &
ameantes: hi enim sub præcepto comprehenduntur: at ratione
ebrietatis, ignorantie, dormitionis, & amentie transgressio præ-
cepti illis non imputatur: qui motus excusationis non est pro-
pria excusatio à præcepto, sed à transgressione culpabili illius:
quapropter dicuntur transgredi præceptum sibi impostum, etsi
illis non imputetur transgressio. Quocirca ergo aliqui
excusantur à præcepto primo modo, scilicet, quia sub præcepto
non comprehenduntur, bene poteris illis in actione prohibita
per præceptum ministrare, quia non ministras in actione, que
eis sit aliquo modo prohibita, sed in actione honesta, & de se
bona: ac proinde neque formaliter, neque materialiter illa actio
mala est, non ergo habet vnde malitiam accipiat. At si solum
à transgressione, & non à præcepto excusantur, nullo modo
poteris illos ad talem actionem mouere, quia moueres ad rem
materialiter malam, & de se prohibitam sic colligitur ex Th.
Sanch. *lib. 1. in Decal. cap. 12. præcipue à n. 9. Bonac. disp. 1. de*
legib. q. 1. p. 6. à p. 2. & seq.

11 Ex his infertur primo, licere tibi subministrare cibos
veritos die Veneris, carentibus rationis vltim, infide-
libus, pueris, infirmis, amentibus, quia nec ipsi comedendo
peccant etiam materialiter, neque tibi specialiter talis
subministratio interdicta est, sic Sanchez, & Bonacina
supra.

Notanter appofui, talem subministracionem tibi interd-
ctam non esse, quia potest contingere actionem aliquam, pro-
vt ab aliis sit, interdictam non esse, tibi verò esse interdictam,
interdictum enim non est infidelibus iure Ecclesiastico ingre-
di in monialium monasteria, quia nullis Ecclesiasticis legibus
tenentur: at si tu illos ibi introduceres, peccares sanè, quia non
solum ingressus, sed & cooperatio ad ingressum est tibi spe-
cialiter interdicta, vt constat ex allegatis à Sanchez *lib. 6. in*
Decal. cap. 16. sicuti pueri ante vltim rationis capaces non
sunt vltim legis Ecclesie: at si in ea ætate decedant, sepeliri
non possunt in loco interdicto, quia hæc prohibitio non tam
iplos, quam sepelientes respicit. Suarez de *censur. 5. tom. disp.*
35. sect. 1. num. 2. Henric. lib. 13. cap. 42. n. 3. Sanchez cap. 1.
lib. 1. num. 21. Bonacina num. 7. Salas disp. 14. de legib. sect. 13.
num. 126.

12 Infero secundo, non licere tibi ignorantibus esse
diem ieiunij, neque ebriis cibos veritos ministrare, & co-
medendos consolare, quia absolute tenentur lege ieiunij, &
ab illius transgressione exculantur. Item coopereris ad
de se malum, licet tamen tibi illos cibos subministrare
amentibus: non quia carent ratione, sed quia amentia infir-
mitas est excusans à ieiunio, ita Sanchez *num. 16. Bonacina*
num. 5.

13 Infero tertio, licere tibi pueros non habentes vltim
rationis, quales sunt non septemnes regulariter, intrinsece
in monasteria monialium, & feminas similiter non septem-
nes in vitorum monasteria, quia neque ipsi ingredienti peccant,
neque vltim iure videtur prohibita hæc introuissio, cum
ex illa non sequantur inconuenientia, que sequuntur, si ame-
tes, vel infideles puberes introduceres: sic docet plures allegans
Sanchez *lib. 6. in Decalog. cap. 16. n. 5. Bonacina num. 6. Salas*
disp. 14. sect. 13. num. 126. Barbola remiss. Concil. sess. 25. cap. 1.
de reform. & alij.

DE
ASIRU
PALAN
TONI
LIV

14 Infero quod, non licere tibi pellicere ad copulam ebrios & perpetuo amentes, neque pueros carentes rationis vbi, quia illa actio est de se omnibus illis prohibita, esto ob defectum rationis, & discursus, culpae illis non imputetur. Qui vero dicentur pueros non septennes nullis legibus etiam naturalibus teneri? consequenter debent affirmare, consuetudo horum congressum non esse de se malum, sicuti non est malum belluas coniungere. Quapropter nos diximus, etiam si legum transgressione, & peccato excusentur, dum rationis usum non habent, non tamen eximi à legibus, sed leges naturales cum ipsis, utpote rationis capibus, loqui.

§. III.

De peregrinis, & forensibus an teneantur legibus loci, qua transeunt.

- 1 Forensis accedens animo ibi perpetuo manendi, legibus illius loci tenetur statim.
- 2 Idem iuris est, si maiori anni parte intendas ibi commorari.
- 3 Legibus statutibus solemnitate in contractibus teneris.
- 4 Ab hac doctrina excipitur à Sanchez, & alii contractus dotales, sed non probatur eius exceptio.
- 5 Explicatur supradicta doctrina, & declaratur, ubi quis est conveniendus.
- 6 Teneris legibus loci, qua transeis, si eadem reges in tuo territorio.
- 7 Idem iuris est de legibus bonum speciale civitatis respectibus.
- 8 Idem de legibus iuris communis, tamen si in tuo territorio vigorem non habeant ex consuetudine recepta.
- 9 Proponitur obiectio, & solvitur.
- 10 Qui censens, & quomodo probetur extra supradictos casus, legibus loci, qua transeis, te debentur esse.
- 11 Probabilis existimo te obligari.
- 12 Limitant aliqui nostram sententiam, ut procedat de transitu cum aliqua perseverantia, sed repellitur.
- 13 Intelligenda est obligatio peregrinorum, tam quoad culpam quam quoad poenam.
- 14 Precedit resolutio, tamen si lex pro solis advenia lata esset.
- 15 Idem iuris est de sententia, & precepto, ac de statuto, & lege.
- 16 Delinquens in suo oppido si alio accedat, non potest à iudice illius loci puniri, quicquid dicat Basil. de Leon.
- 17 Satis sit argum. num. 10. allat.

IN hac re sunt aliqua, in quibus Doctores communiter conveniunt, alia in quibus est dissensio.

Primo conveniunt omnes forenses accedentes alicui loco animo ibi manendi in perpetuum, teneri statim legibus illius loci, quia tunc non est forensis, & peregrinus, sed incolae, utpote, qui acquisivit domicilium, ratione cuius quis habditus est, ut tradit Farinacius 1. part. prax. quæst. 7. n. 1. & ita tenet plures referens Sanchez lib. 3. de marr. disp. 18. num. 9. & lib. 1. in Decalog. cap. 12. num. 42. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. cap. 14. n. 15. Salas disp. 14. sect. 4. in princip. Lessius lib. 4. de iustit. cap. 2. dub. 7. num. 4. & alij referendi. Domicilium acquiritur eo ipso, quo quis incipit habitare aliquem locum animo ibi perpetuo manendi domicilium, ff. ad municipalem, & tradit glossa, & Sanchez plures referens lib. 3. de marrim. disp. 23. num. 2. Neque requiritur decennij habitatio, nisi ad presumentum animam perpetuum: ut bene Sanchez numer. 1. & 2. Semel autem domicilio constituto non deperditur; nisi & habitatio, & animus ibi perpetuo manendi mutentur, quia cum utrumque, & habitatio, & animus ad domicilium constituendum concurrerunt, utrumque est necessarium ad illud amittendum: quia res per quascumque causas nascitur, per eas dissolvitur, cap. 1. de regulis iuris: ita relati Doctores. Neque audiendus est Ioan. Sanchez disp. 14. in select. num. 35. dicens, non acquiri domicilium, quousque maiori anni parte perseveret quis in volutare illo in loco perpetuo manendi, quia gratis, & sine authoritate asseritur.

Secundo conveniunt communiter Doctores, si intendas maiori anni parte in aliquo loco commorari, sicuti solent scholastici in universitate studentes, sollicitatores in curia locantes operas ad longum tempus, teneris legibus illius, quia esto domicilium non fueris consecutus; consequenter tamen quasi domicilium: hoc enim dicitur assidua, & diuturna habitatio, ratione cuius potes conveniri, iuxta l. 1. in princip. ibi, & assidue versatur, Cod. ubi tenentores, vel alij clarissimi, & l. heres absenti, §. proinde, in fine, ff. de iudicis, & l. 1. Cod. ubi de crimine agi oportet, & ibi glossa verbo elegit, & tradit Titaequillus de retract. l. vna, §. 9. glossa. 2. num. 26. Farinac. supra n. 5. Thomas Sanchez lib. 3. cap. 23. num. 12. Item ratione quasi huius domicilij potes ibi recipere omnia sacramenta pater ordinem, ordo enim excipitur, cap. cum nullus, de rem.

ordin. in 6. Item ibi est sepeliendus, nisi alibi eligas sepulchrum. Molin. de iust. tract. 2. disp. 214. vers. quando quis. Ergo absolute censeri subditus, & legibus illius loci obligatus: docet plures referens Sanchez lib. 3. de marrim. disp. 18. num. 9. Lessius lib. 4. de iustit. cap. 2. dub. 7. num. 47. Bonacia disp. 1. de legibus quæst. 1. p. 6. num. 43. Basilius de Leon. lib. 3. de marr. cap. 7. §. 1. num. 4. quamvis non desint plures Doctores relati à Sanchez lib. 2. de marrim. disp. 18. num. 8. dicentes requiri animum perpetuo manendi, ut legibus, & consuetudinibus illius loci subdatis. Sed non videtur villo modo admitendum.

3 Tercio conveniunt Doctores teneri in contractibus servate conditiones, & solemnitates à legibus illius loci, in quo contrahis, constitutas: quia ratione contractus foritris forum, ibique ad standum, contractui poteris conveniri, ex cap. dilecti, cap. fin. de foro compet. l. quod si nolit, §. quia assidua, ff. de adlit. l. si heres absens, §. si quis tutelae ff. de iudic. & in nostro iure, l. 32. tit. 2. p. 3. docet plures referens Sanchez n. 10. & seq. Molina tract. 2. de iust. disp. 260. in fine. Basilius num. 21. Bonacia num. 51. Salas innotetos referens disp. 14. sect. 4. n. 52. Quare si in contractu non fuerit solemnitas à lege locali prescripta, omnino est irritus, & nullus: ut tenet Felin. cap. 1. de sponsalib. num. 23. Bonacia, Salas, & alij supra. Hinc fit te teneri pretium mercibus signatum servare quia lex de pretio est, quæ præcipue pertinet ad contractum. Item quia teneris acquiritur servare, quæ maxime in pretio procedit. Deinde teneris solvere gabellam, vel aliud quodecumque onus contractui annexum, quia est pars contractus, vel accessorium illius. Quæ omnia vera sunt, etiam si per epistolam, vel nuntium contractus celebratur, docet Felin. & Basilius supra.

4 Ab hac doctrina excipit Thomas Sanchez, Salas, Bonacia, Suarez de legib. cap. 33. num. 13. contractum dotalem, in quo dicitur non attendi solemnitates loci, in quo celebratur, sed loci, in quo vit habet domicilium, probantque ex leg. exigere ff. de iudic. ibi, mulier debet, ubi maritus domicilium habet, non ubi instrumentum dotale scriptum est. Verum hæc exceptio mihi non probatur, sed absolute exitimio contractum etiam dotalem, quoad iurum, & alia onera, & conditiones, fieri debere, iuxta leges loci, in quo celebratus est. Moveor, quia nullo iure videtur exceptio hic contractus: nam supradicta lex non loquitur de solemnitate in hoc contractu requisita, & conditionibus illius, sed de exactione, & repetitione illius, quod longe diversum est. Farcot, inquam, cum dos repetenda est, debere repeti, ubi vit domicilium habet, non ubi dotis contractus celebratus est, quia bona vit obligata sunt doti solvende: at contractus secundum leges loci, in quo celebratus est, iudicari debet: & ita in iure nostri regni videtur decisum, lib. 2. tit. 1. §. 4. ibi, eala costumbre de aquella tierra de fieri en el casamiento, debe valer quanto en las dotes, en las arras, & ganancias, que se fieren, en lo de aquel lugar, de se cambian, & ita tenet, & optime probat Salas disp. 16. de leg. sect. 4. num. 46. cum sequor. Lopez in supradicta. l. Simancas de catholica, in sit. tit. 9. num. 143. Basilius de Leon. lib. 3. de marrim. cap. 7. n. 22.

5 Dixi, ad standum contractui te conveniri posse, ubi contractus celebratus est, quia foritris forum illius ex supradictis legibus: & lommens obligationem ff. de iudic. & tradit alios referens Salas num. 45. Excipi tamen debet nisi ex voluntate contrahentium, & natura contractus executio in alium locum designata sit: quod contingit cum incolae alicuius loci cum advena contrahit, quem scit statim discessurum, tunc enim non potest advena conveniri in loco, ubi contractus est celebratus, sed ubi habet domicilium, quia ibi intendit se solvendo obligare, ex l. contraxisse ff. de oblig. & act. ibi, contraxisse vult qui que eo loco intelligitur, in quo vit solueret, si obligavit, alias durum esset, quotquot locis quis navigans aut iter faciens delatus est, tot locis se defendere, ut dicitur in l. si heres absens. 19. §. proinde de iudic. Et hac ratione dicimus contractum dotalem repetendum esse in loco, ubi vit habet domicilium, quia ex natura talis contractus, & ex voluntate contrahentium ille locus solutorio designatus est. Aliquis huic doctrinæ limitationes adhibet Martienzo lib. 5. recopil. tit. 9. lib. 2. glossa. 1. de num. 71. que omnia videnda sunt, quia optime hanc materiam, & supradictam legem explicant.

6 Quatio conveniunt Doctores te teneri legibus loci, qua transeis, si illæ leges obligent simul, ubi ipse habes domicilium: sic Sanchez de marrim. lib. 3. disp. 18. num. 3. & 24. & lib. 4. in Decalog. cap. 12. num. 21. Salas disp. 14. sect. 4. num. 40. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. cap. 14. num. 15. Bonacia disp. 1. quæst. 1. p. 6. num. 52. & contrarium dicere reputant absurdum. Ratio, quia iure communi per consuetudinem introducto, lex propria tui domicilij, vel lex illius loci, ubi resides, te obligat, quod certe æquum esse videtur, cum ex hac obligatione non grauearis amplius, quam si in tuo proprio domicilio eritites. Quamvis contra teneat Ioan. Sanchez in select. disp. 14. num. 32. ad fin.

7 Quinto conveniunt DD. si leges late sunt in bonum illius loci, qua transeis, te obligatum esse illas servare: ut

fant leges prohibentes, ne aliqua merces ex oppido extrahatur, ne peregrini ultra tot dies commoretur, quia aliter populus defendi non potest: & ita tradit plures referens Sanchez lib. 3. de matr. disp. 18. n. 14. & lib. 1. in Decal. cap. 12. n. 36. lib. 3. de matr. disp. 18. n. 14. & lib. 1. in Decal. cap. 12. n. 36. Salas sect. 4. num. 54. Bonacina disp. 1. quaest. 1. p. 6. n. 53. Suar. lib. 3. de leg. cap. 32. n. 8. Quapropter in iure nostri regni, eadem incolis, & forensibus praescribuntur, vt constat ex l. 12. tit. 12. lib. 1. noui compilat. & l. 12. tit. 10. lib. 5. & l. 5. tit. 18. lib. 6.

8. Sexto ferè omnes conveniunt te obligatum esse servare leges oppidi, qua transit, si leges sint iuris communis, & vbiq; obligantes, etiam si in loco tui domicilij vigorem non habeant ex contraria consuetudine. Ratio videtur manifesta quia tu subiectus es illarum legislatori, neque habes aliquam causam te excusantem ab illius obedientia: siquidem consuetudo tui oppidi, quae te excusabat, non excedit territorium, non enim facit privilegium personale, sed locale; sic Henric. lib. 9. de Missa, cap. 25. n. 2. Nauarr. cap. 23. num. 120. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 11. num. 39. mutans sententiam, quam docuerat lib. 3. de matr. disp. 18. num. 7. Sayt. clauis regni, lib. 3. cap. 4. num. 15. dicit Salas de leg. disp. 14. sect. 4. circa fin. Bonacina disp. 1. quaest. 1. p. 6. num. 53. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. cap. 14. n. 7. & 18. Ex quo inferitur Castellanos transirentem per Iulianiam non posse veici diei Sabbati animalium interstinis, sicut in Castell. a qua iure communi obligatur abstinere, & solum ex consuetudine Castellae excusabatur. Et idem est de incolis illorum locorum, in quibus non incipit quadragesimale ieiunium à quarta Cinerum, qui si transent illac, vbi ieiunium servatur, tenentur ieiunare, sic supra dicit DD. quoniam contra tenet Sanchez in loco allegato de matr. cum Palacios 4. dist. 15. disp. 8. post. 6. concl. fol. 126. vers. et verb. & Petr. de Ledelm. de matr. quaest. 45. ar. 5. p. 3. dub. vlt.

9. Sed obijcies hinc sequi ieiunia, & festa, & quilibet alias leges latas ab Episcopo, in cuius diocesi commoraris, vel à tuo Principe, te obligare transirentem per totam diocesim, etiam si in loco, vbi domicilium habes, vigorem non habeant?

Respondeo, si latae sunt generaliter pro tota diocesi, idem esse dicendum, ac diximus de legibus iure communi latis, obligare, inquam, omnes diocesanos, dum sunt in diocesi, neque posse excusari, nisi ob contrariam consuetudinem: quia non excedit terminos alicuius oppidi, extra illud non excusabit. At si leges non sint latae pro tota diocesi, sed pro aliqua civitate; tunc qui dicunt non teneri peregrinos legibus municipalibus illius loci, qua transunt, consequenter de his legibus dicendum est: quia non ad omnes subditos, sed ad subditos in illo loco feruntur. His ergo positis,

10. Prima sententia docet extra supradictos casus te deobligatum esse legibus loci, qua transis, seu in quo maiori anni parte resideat non vis, sic Sanchez plures referens lib. 3. de matr. disp. 18. num. 6. & lib. 1. in Decal. cap. 12. num. 38. Sayt. in clauis reg. lib. 3. cap. 4. n. 1. Lessius lib. 4. de inst. cap. 2. dub. 7. n. 49. Azor tom. 1. lib. 7. cap. 30. quaest. vlt. Toler. lib. 6. sum. cap. 5. num. vlt. Bonacina disp. 1. de leg. quaest. 1. p. 6. num. 36. Ioan. Sanchez disp. 54. sect. 2. n. 31. vbi innumerose refert. Moverat, quia nullus sit alteri subditus, vt obligari, & puniri possit, nisi ratione originis, domicili, vel delicti, vt multis comprobat Farinac. lib. 1. sua praxi, quaest. 7. à n. 1. Sed domicilium; aut quasi domicilium, non acquiritur ex eo, quod minor parte anni alicubi commoretis. Ergo non habes fundamentum, quo obligerit legibus loci qua transis. Secundo Episcopus, vt illius loci, qua transis, neque te potest coniungere matrimonio, neque in votis dispensare, neque alios fauores conferre, praeter sacramentum poenitentiae, & Eucharistiae, ex tacita tui Episcopi concessione. Ergo neque potest suis legibus te alligare. Tertio adducitur à Sanchez decretum Leonis VIII, vulgo IX. in epist. adversus Michaelen Imperator. Constantinop. cap. 28. vbi statuit, vt vniuersique iura iuris suae Ecclesiae celebret. Ergo non teneris loci consuetudinibus te conformare. Quarto probant ex August. relato in cap. illa, dist. 12. ibi. Alia, qua per loca terrarum, regionisque variantur, sicut est, quod alij ieiunant Sabbato, alij non, totum hoc genus rerum liberae habet observationes, vbi glossa ait, verbo ieiunans, quod liberum est Sabbato ieiunare, quantum ad extraneos, non quantum ad illos, vbi consuetudo servata est. Quinto adducuntur l. haec abiens ff. de iud. vbi probatur viatores non sortiri forum loci, qua transunt. Sexto probant ex eo, quod qui transit ad breui tempore diuertit ad locum, non dicitur mortaliter in eo esse, l. quae situm, 7. 6. ff. de leg. 3. ibi. rebus, qua in fundo sunt, legatus, non accedunt, qua casu illic fuerunt, & l. si ita, 8. 6. ff. de off. iud. ibi. nec quod casu ibi sit magis esse legatum, & cap. nam & ego, de verb. signif. vbi statim obiens, quasi non natus reputatur, & eadem de causa dicitur Salomon vnguentus, quia frater veterinus quem habuit, cito obit. & in cap. ad vestram, de regul. iur. dicitur, qui triano tantum fuit habitu regulari indutus, non dicitur habitum induisse; quia,

vt ait ibi glossa, non dicitur factum, quod non durat: quam glossam sequitur Felinus cap. in praesentia, num. 32. de probat. sic non debet dici praesens esse alicubi, vbi non longo tempore commoratis. Septimo probant ex text. in cap. à nobis, de sent. excom. vbi Clemens III. dicit sententiam latam generaliter, in eos qui furum fecerint, tantum comprehendere subditos. Ergo tantum comprehendit subditos incolas, non extraneos. Ergo extranei subditi non sunt. Denique variis exemplis nituntur hanc sententiam confirmare. Primo infideles transientes per Hispaniam non obligantur legibus illius. Secundo regulares non obligantur legibus territorij, neque nouitij legibus professotum; neque Graeci Sacerdotes legibus Latinoorum. Ergo extranei non subduntur legibus loci, qua transunt.

11. Nihilominus est supradicta sententia probabilis sit, probabilior multo mihi visa est affirmans peregrinum, & forenses teneri legibus loci, qua transit, dum tempore obligationis in illo persistit: sic Nauarr. cap. 13. num. 120. Couarr. 4. var. cap. 20. num. 8. Henriquez lib. 7. de indulg. cap. 13. n. 8. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. de festis, c. 14. & lib. 3. de leg. c. 33. n. 33. Salas disput. 16. de leg. sect. 4. concl. 4. Gabr. Valquez 3. tom. in 3. p. disput. 84. cap. 2. num. 28. Basilius de Leon. lib. 5. cap. 7. §. 1. num. 6. consentit ex parte Lessius lib. 4. cap. 2. dub. 7. numer. 47. quatenus affirmat, si peregrinus, & forensis aliquibus diebus in loco commoretur, quia ille locus terminus est vitae, teneri legibus: & alij plures relati à Sanchez illa disput. 18. de matrimonio numer. 4. Salas, Suarez locis citatis.

Ratio praecipua est, quia conformari consuetudinibus, & legibus loci omnes, qui ibi resident, dum praesentes sunt, & commorantur, conveniuntissimum est, & recte gubernationi, paci, & tranquillitati reipublicae maxime necessarium: vt colligitur ex August. cap. quis quis, dist. 4. t. cap. in nona, 1. 6. §. 7. cap. illa, dist. 12. c. qua contra, dist. 8. Ergo debemus agnoscere esse aliquem in rerum natura, qui omnibus obligationem inducat ad seruandam hanc vniformitatem; sed nullus alius esse potest aptior praeter gubernatorem illius loci: ergo gubernator illius loci ex iure ipso naturali, vel gentium potestatem habet obligandi omnes in suo territorio existentes, dum ibi existant, & confirmo: si ibi peregrinus delinquat contra ius naturale, omnes conveniunt puniri à superiore illius loci posse; sed hoc nulla alia ratione contingit, nisi quia ad rectam reipublicae gubernationem conuenit, vt vbi quis commisit delictum, ibi puniatur, & malum exemplum punitione reparatur, sed aequè ad rectam gubernationem conuenit, ne mala exempla praebantur, neve alius occasio transgrediendi leges praebatur. Ergo iustum est quemlibet obligari, se legibus illius loci conformare. Secundo si leges illius oppidi, qua transit peregrinus, in suo territorio obligant, admittunt communiter DD. etiam contrariae sententiae inducere obligationem, quia ex iure communi, consuetudine, & praxi recepta, leges eam vim habent sed haec consuetudo, & praxis recepta ostendi non potest, specialiter in hoc casu. Ergo dicendum est, esse generalem ad omnes leges, siue communes sint in oppido peregrini, siue diversae. Et confirmo: quia in praesenti casu, ideo obligatur peregrinus, quia ex peregrinatione non grauuatur, siquidem exiens in suo territorio obligatus maneret: at ex eo, quod forensis legibus territorij, qua transit, obligatur, non inde grauuatur: nam grauumen, quod illi imponitur, obligatione illarum legum, compensatur aliunde exemptione legum sui territorij. Ergo. Tertio si cum leges sunt communes domicilio, & loco, qua transit, dicit te esse obligatum ex iure communi non scripto, etiam ex iure communi scripto manes obligatus servare omnes ferè leges, & consuetudines loci, qua transit, etiam si in tuo loco non obligent: nam vniversalis est lex lata in c. fin. de ferijs, obligans celebrare omnes festiuitates, quas Episcopus cum suo clero in sua diocesi celebrandas statuerit, & c. 2. de obseru. ieiun. §. item, dicitur in festiuitatibus, & abstinentis seruandam esse consuetudinem regionis; sed in his capitulis nihil distinguitur inter viatores, & incolas. Ergo omnes manent comprehensi. Ergo ex iure communi adstringuntur viatores loci consuetudinibus. Quarto cum lex municipalis est de re ad bonum illius loci pertinente, conueniunt Doctores, vt diximus, viatorem obligatum illa esse; sed omnis lex ad bonum reipublicae, & in utilitatem illius refertur. Ergo ex hac parte omnis lex habebit vim obligandi viatores. Et confirmo, pax, tranquillitas, & bonum exemplum, non minus bonum est reipublicae quam abundantia tritici, & copia armorum, & cuiusvis mercis. Sed quando lex prohibet, ne arma, vel triticum extrahatur, neve aliunde merces in reipublicam inuehantur, obligantur forenses ob bonum reipublicae. Ergo etiam obligari debent omnibus legibus, ex quibus perturbari pax, & tranquillitas potest. Tandem probari potest ex supradictis locis Augusti, qua referuntur à sanctio, Basilio, Salas, Suar. & aliis supra, specialiter ex cap. qua contra, dist. 8. ibi qua contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diuersitate sunt vitanda, vt patet inmer se gentis, aut ciuitatis, consuetudine vel lege firmatum, nulla cuius, aut peregrini libidine violatur; turpis enim est omnis pars, vniverso suo non conueniens. Vbi expendenda est ratio

DE CASTRO PALAZO

ratio, quare Aug. obligat viatores se conformare consuetudini loci, qua transeunt, quia scilicet turpe est partem non se conformare vniuerso.

12. Aliqui Doctores hanc nostram sententiam limitant, vt solus transitus non sufficiat ad obligationem hanc indicendam, sed necessarium requirit, vt aliquo modo ibi viator sit, sic Emanuel Saa verbo *Missæ audire*, num. 6. Lessius *suprà* n. 47. Nauarr. *cap. 13, n. 5.* Ludouicus Lopez *1 part. instr. cap. 52. §. nec peccant.* Sed reprobanda est limitatio, & dicendum obligatos esse viatores, ac sunt incola illius loci, & tenent legibus municipalibus, si inisset tempus adimplendi illas: & ita docet Salas num. 50. Balthus n. 14. Suarez n. 22. & *seqq.* cum enim ratione accessus, & habitationis pars sint illius reipublicæ, subditi sunt gubernatori illius. Ex quo fit, si ibi seruetur ieiunium, te non posse carnis vesci; quia abstinentia carnis toto tempore diei obligat. Idem est de Missæ auditione, si inisset tempus audiendi, eo quod non sit alia Missa, præter vnam, quæ dicitur, cum tu ibi commoraris, tenentis sanè illam audite, sicut & incola tenentur. Hoc autem intelligendum est, casu, quo ibi maneat tempore proportionato audiendi sacrum, scilicet toto mane, vel magna illius parte: si enim solum ad cibos fumendos ibi perstitit, non videtur obligatio tibi esse imponenda, quia non est tempus proportionatum ad satisfaciendum huic obligationi, sic Salas *disp. 14. de legibus, sect. 4. num. 50. versic. & quamvis.* At si sunt plates Mille dicende, & tu antequam finiatur, vis à loco, in quo est festum, exire, existimo te non esse obligatum audire sacrum, quia dum ades illi loco, non te instat obligatio audiendi sacrum, potes enim illam, v' quæ ad vltimam Missam differre: exiens verò iam exieris ab obligatione, quæ ratione existentie in loco te tenebat; ergo nunquam censeri obligatus: sic docet Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 18. num. 21.* Lessius *lib. 4. c. 2. d. 8. num. 56.* & Salas *num. 50.* vbi bene aduertunt, si dum es in illo loco, non celebratur sacrum, te non teneri illic expectare, quia dum ades ibi, non te instat obligatio ob defectum Missæ, expectare autem nulla lege videris adstringi. Ergo & de his postea latius dicemus.

13. Supradicta nostra sententia de obligatione viatorum legibus municipalibus, quæ transeunt, non solum intelligenda est de obligatione directiua, sed etiam penali. Quapropter si poena transgredientibus legem imponatur, afficiuntur illa aduenæ transgressores: tamen quia committunt delictum in illa transgressione, vt supponimus; ergo debent ibi puniri: nam ratione delicti superioris illius loci subdantur *l. 15. tit. 1. part. 1. & ex authent. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oportet, & c. fin. de foro comper.* & aliis pluribus relatis à Farinac. *lib. 1. praxi, quest. 7. n. 1.* Tamen etiam quæ vt præceptiua, sine coactiua inefficax esset, & inutilis: & ita tenet alios referens Salas *disp. 14. de legibus, sect. 4. n. 49.* Basilius *n. 15.* Suarez *lib. 3. de legib. cap. 33. num. 9.*

14. Secundo intelligenda est doctrina, etiamsi lex pro solis aduenæ, & peregrinis statuat, potest enim casus contingere, vt ad bonum commune reipublicæ spectet à iqua statueri solis peregrinis conuenientia, vt quod non deferant arma, neque in tali loco recipiantur, neque sint tor dies, quin se manifestent, & alia huiusmodi. Ergo concedenda est in republica potestas ad hanc obligationem inducendam: aliàs non posset reipublica se incolorem, & indemnem seruare: & ita tenet contra Innocent. *cap. à nobis, el. 1. de sentent. excommuni.* Pannormit. & Hostiens. *ibi.* Syluester *excommunicatio 2. num. 5.* Suarez *de legibus, lib. 3. c. 33. n. 7.* Salas *disp. 14. sect. 4. n. 49.*

15. Ex supradictis fit, si lata sit excommunicatio aduersus ferentes arma, vel colloquentes cum monialibus sine licentia, vel furam committentes, incurritur excommunicatio. Sed hoc limitant Doctores, quando excommunicatio lata est per statutum, non per sententiam generalem: & sic explicant *cap. à nobis, el. 1. de sentent. excommuni.* vbi interrogatus Pontifex, an forenses comprehenderentur in excommunicatione lata ab Episcopo pro futuris delictis: respondit solos subditos comprehendi: dicunt ergo forenses esse exclusos, & ita tenet cum communi sententia Suar. *de legib. cap. 33. num. 9. & 10.* reddique rationem, quare statutum, & lex comprehendat forenses, non verò præceptum, quia leges afficiunt personas ratione territorij: at præceptum directè ad ipsas personas fertur: & cum aduenæ solum ratione territorij sint subditi, solum legibus, & statutis videntur posse ligari. Deinde, quia leges, vt potest firmæ & stabiles, sunt magis cognoscibiles: at præcepta non tam facile cognosci possunt; merito ergo viatores ab obseruatione præceptorum debent esse immunes, obligari tamen legum obseruatione. Ego verò dicendum existimo, posse forenses præceptis specialibus ligari, quia recte gubernationi reipublicæ hæc potestas videtur conuenientissima. Item omnes rationes, quæ militent de legum obligatione, procedunt in præceptis: præcipua enim ratio, ob quam legum obligatio tenet forenses, est conformatio cum reliquis de republica, quæ in præceptis æquanimiter procedit, neque illa distinctio legis à præcepto, scilicet legem ferri ad personas pro territorio, præceptum verò ad solas personas,

est facta fundata. Lex enim, & præceptum extra territorium operari non potest. Quocirca non solum posse, sed de facto obligat peregrinos sententiis generaliter latis, credo probabilius cum glossa in *supradictio cap. à nobis, de sentent. excommuni.* Et licet Pontifex expressè non dixerit aduenas ibi comprehendendi: non tamen illos exclusos, sed quasi rem indecisam reliquit, vt locus daretur opinionibus; qui enim dicunt aduenas comprehendendi, debent explicare, voluisse Pontificem comprehendere omnes subditos tam incolas, quam aduenas, dum ibi existunt, secus dum terminos territorij egrediuntur, iuxta *cap. vt animarum, de consuet. in 6.* Adde supradictum caput à nobis posse optimè, non de sententia, sed de statuto, & lege explicari, quia eodem modo procedit, ac *vt animarum, de consuet. in 6.* quod esse statutum omnes affirmant: sic aliqui relati à Salas *n. 44.* Basilius de Leon *n. 19. & 30.*

16. Neque hinc fit delinquentem in suo oppido, si aliò accedat, posse ibi puniri, vt inuit aduersus communem sententiam Basilius de Leon *num. 15.* leui fundamentum adductus. Mouetur, inquam, quia viator est subditus iudici illius loci, sicut & legibus illius: quod probat ex *Clement. Pastoralis, de sentent. & re iudic. ibi, quod si puniitio criminis intra districtum imperiale commissis, ad imperatorem forsitan pertinuisse asseratur, verum est quidem, si in eodem districtu fuisse inueniunt delinquentes, vel ad illum de more remissus, quare si eius fines transgrediantur, cessat potestas.* Ex quo ipse Basilius infert: ergo delictum causa non est iudicandi delinquentem iudici aliàs vbiuicque delinquentis manet, subditus esset. Et confirmat suam sententiam ex praxi casu Romæ, quæ alibi delinquentes puniit.

Verum hoc fundamentum leue est, vt à communi sententia recedamus: viatores enim subditi non sunt iudici loci, qua transeunt, nisi in his, quæ ad rectam illius reipublicæ gubernationem pertinet, quia cum domicilium non acquiritur, neque ibi delictum commiserint, non habent fundamentum integre subiectionis. Quapropter tota illorum subiectione est indirecta, & quatenus ad bonum commune reipublicæ pertinet: at ad bonum illius reipublicæ, qua transeunt, non pertinet punire delicta à bi commissa, sed ad summum temeritate delinquentem puniendum. Ergo, Et *Clement. Pastoralis,* hoc ipsum probat, liquidum dicit, non posse iudicem ordinarium punire delinquentem existentem extra territorium suæ iurisdictionis, nisi fuerit illi de more remissus. Supponit ergo Pontifex de more, & consuetudine esse remittendum: mos autem cum non sit specialis alicuius prouincie, sed generalis, constituit ius, atque ad eum de iure est remittendum. Ergo non potest iudex illius loci illum punire. Adde, etiam delictum integra causa fit subiectionis, non obinde sequitur existentes extra territorium posse à iudice puniri, quia constituit subiectionem, dum est intra territorium, secus extra: sicut domicilium, quod est causa integra constituit subiectionem, non dat actionem iudici extra territorium. Quod autem alibi delinquens non possit à iudice loci illius, qua transit, puniri tenet innumeros reclusos, & la è præbans Farinacius *lib. 1. praxi, q. 7. à num. 6. & 7.* & ad consuetudinem Romanam optimè respondet *num. 12.* id prouenire ex præcepti consuetudine, cum enim à principio fuerit totius orbis domina, & ratione sui imperij omnes ei subiectentur, delinquentes à ibi ipsa puniebatur & hæc potestas ex tacita aliorum Principum concessione videtur protogata, Aduertit tamen Farinacius non poena ordinariæ, sed extraordinariæ puniri. Putes limitationes huius doctrinæ adducit Farinacius de fure repto cum re furata, de hæretico, de bannito, de assassino, de latrone publico. Sed si bene expendantur, hæc non sunt limitationes, sed declarationes regulæ generalis, quæ dicit ratione delicti delinquentem subiectum esse iudici illius loci, in quo delictum commissum est: nam omnes hi censentur continuare delictum, & illud, quasi de nouo, vbi resident, præstare.

17. Restat argumentis num. 10. allatis satisfacere: Ad primum dico, domicilium, & delictum reddere subditum ad inquisitionem de delicto faciendam: de quo loquitur cum communi sententia Farinacius. at ad obligationem ei imponendam sufficit habitatio, quæ si permanens sit, permanenti obligationem inducit, secus transeunt. Quæ solutio necessaria est ab aduersariis admittenda in legibus, & præceptis, quæ ob bonum commune reipublicæ feruntur, quæque diximus attingere peregrinos, & in legibus, quæ æquanimiter obligant in loco peregrinationis, ac in domicilio. Nam ex aliquo capite oriuntur tunc subiectio, & obligatio, non ex domicilio, neque ex delicto. Ergo ex transeunt obligatione. Ergo habitatio transiens sufficit ad subiectionem constituendam in his quæ ad bonum commune reipublicæ pertinent.

Ad secundum facilis esset solutio, si concederemus, posse Episcopum loci, qua transeunt peregrini, illos matrimonio iungere, & in votis dispensare: vt cum aliis defendit Basilius de Leon *lib. 5. de matrim. cap. 1. num. 4.* Sed dato non posse, non inde inferunt, non habere iurisdictionem ad subiectionem viatores suis legibus, sicut & habet ad subiectionem legibus bonum reipublicæ spectantibus; quia ad hanc iurisdictionem solum

solum requiritur habitatio, etsi modica sit: et ad dispensandum, & coniugendum matrimonio, & reliqua alia sacramenta, que necessaria non sunt, potest non solum habitatio pro maiori anni parte, sed que vetè domicilium constituat, requiri, vt docet Azor tom. I. lib. 5. cap. 11. quest. 3. sine, & alij multi relati à Sanchez illa disp. 18. Adde non ex eo, quod Episcopus non possit ordinare, & confirmare viatorem, nisi residentem maiori anni parte, inferatur non posse suis legibus illum adstringere. Ergo neque etiam ex eo, quod non possit coniungere matrimonio, vel dispensare, debet inferri: ex vna enim potestate ad aliam non procedit argumentum. Et ratio omnium est, quia potestas obligandi legibus, ex bono reipublice, in qua forensis moratur, procedit: quod bonum cum adsit, etiam si breuissimo tempore ibi existat, tribuit potestatem: at potestas dispensandi, & coniugendi matrimonio, respicit bonum ipsorum, qui coniugendi, vel dispensandi sunt. Non ergo est mitum si remittatur ad proprium pastorem, & denegatur facultas ei, qui ex accidenti solum proprius est.

Ad tertiam tamen quælibet Sacerdotum debere celebrare iuxta morem sue patrie, vel in azyano, vel in fermentato, quia ita specialiter est constitutum in Conc. Florentino sub Eugenio IV, ob seruandam pacem, & vniõnem inter Ecclesiam Græcam, & Latinam: ex quo ad alios casus non licet arguere; imò potius ex hoc priuilegio licet inferre obligandos esse viatores: se conformare legibus loci, qua transeunt, in omnibus illis casibus, in quibus non est speciale priuilegium, quia exceptio firmat regulam in contrarium.

Ad quartam reijcienda est expositio glossæ dicentis, ieiunare in Sabbato, vel non ieiunare, liberam esse obseruationem quæuis ad extraneos, non quantum ad incolas; omnes enim adstringuntur, vt diximus, consuetudine recepta: quare expositio legitima est. S. August. ait, hoc genus rerum liberam habere obseruationem, quia liberam est cuiuslibet populo sine præiudicio fidei, quod in hac parte liberetur, obseruare; cum tamen in rebus ad fidem pertinentibus hæc libera obseruatio admitti non debet.

Ad quintam iam constat, qua ratione viatores non solentur foris loci, qua transeunt, vt possint, inquam, ibi conueniri, quando scilicet ex mutuo consensu, vel ex natura contractus, alibi est destinata solutio; secus verò dicendum de solennitatibus, & conditionibus in contractu requisitis.

Ad sextam concedo legato fundus, non legari seruos, qui ibi casu sunt; non enim ex eo, quod quis habet dominium alienum rei, debet illud habere omnium illarum rerum, quæ ibi existunt: at vbiusque aliquis sit, necessario iurisdictioni illius reipublice subijci debet, quia ad rectam gubernationem hæc subiectio pertinet. Ea autem, quæ adducuntur ex cap. nam & ego, &c. ad vstram, de regularibus optimè explicat Suarez illo cap. 14. de relig. num. 25. ait enim cum Panormit. dici per quandam metaphoram, & impropriam non durate ea quæ breui tempore durant, non quia vetè non darent: sicut Pontifex vnus dicit, vetè Pontifex est, & inter Pontifices numeratur, etsi postea reputari per metaphoram quando, ac si non fuisset: cum autem in præsentem non de metaphoram, & improprie, sed de veritate sermo sit, an scilicet legibus loci teneatur, qui vetè in loco existit, dum ibi permanet, non debemus ad metaphoram recurrere. Adde Salomonem dici vnguentum, quia ex legitimo matrimonio vnguentus fuit, textus verò in cap. ad vstram de regularibus, fundabatur in præsumptione, præsumebatur enim monachum illum non consensisse in professione, cum tam breui tempore ab ea resisteret: at obligatio viatorum ad leges loci, qua transeunt, non in præsumptione animi, sed in vera loci existentia, & vniõne cum reliquis de ciuitate fundatur.

Ad septimum iam diximus, non solum statutum, sed etiam sententiam comprehendere subditos intra territorium existentes, secus extra morantes.

Ad vltimum nego infideles non teneri legibus politicis loci, qua transeunt; concedo tamen non teneri legibus Ecclesiasticis, quia sunt extra iurisdictionem Ecclesie. Idem dicendum est de regularibus, quia exempti sunt, non obligati legibus, cuiuslibet Episcopatus, nisi in casibus à iure expressis: at obligantur legibus illius conuentus, qua transeunt. Nouitij autem, etsi non teneantur legibus professorum, quia non sunt professi: at adstringuntur aliquibus legibus propriis, quæ statum suum respiciunt. De sacerdotibus celebrantibus more sue patrie iam dictum est.

§. IV.

Quid dicendum de vagis: qua ratione legibus teneantur.

- 1 Quis sit vagus.
- 2 Hos non teneri legibus loci qua transeunt, sicut peregrini, & forenses, affirmant aliqui.
- 3 Reprobatur hæc sententia.

- 4 Vagus puniri potest à iudice loci, in quo capitur, tamen si forensis non possit.
- 5 Probabilius est remittendum esse ad locum delicti, si petatur à iudice illius.

Vagus est, qui nullibi habet certam sedem; quare qui alibi habuit domicilium, & ab illo exiit animo non redeundi, sed alibi affluendi, vagus est, quouique domicilium figat, sic Thom. Sanchez lib. 3. de matr. cap. 25. à n. 1. usque ad 4. & lib. 1. in Decal. cap. 12. num. 23. sine, & multis allegatis Farinac. lib. 1. praxis quest. 7. n. 1.

2 De his ergo vagis sentit Leonardus Lessius lib. 4. cap. 2. dub. 7. num. 49. & Sayrus in clauis regie lib. 3. cap. 4. num. 8. idem esse dicendum ac de peregrinis, & viatoribus, cum affluunt peregrinos & viatores nullis legibus oppidi, qua transeunt, attingi; & de vagis cenetur esse idem dicendum? & ita tenet Ioan. Sanch. in suis select. disp. 54. n. 34.

3 At merito ab omnibus alijs Doctoribus rejicitur hæc sententia, etiam ab alijs qui affirmant peregrinos, & forenses exemptos esse à legibus municipalibus, & Episcopalibus. Nam in vagis est specialis ratio cum enim nullibi habeant domicilium, debent illud sortiri ex præsentanea habitatione, alijs omnibus legibus particularibus essent exempti, quod à recta eorum gubernatione distat: & ita tenet Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 18. num. 15. & in Decalog. lib. 1. cap. 12. n. 23. Azor tom. I. lib. 5. cap. 11. quest. 13. Salas disp. 24. de leg. sect. 4. num. 55. Bonac. disp. 1. de leg. quest. 1 punct. 6. num. 54. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. cap. 14. num. 20. Ball. de Leon. lib. 5. de matr. c. 7. Lorca 1. 2. tom. 2. disp. 25. in fin. in tract. de leg.

4 Ex quo inferatur vagum puniri posse à iudice loci, in quo capitur, de delicto alibi commissio: sic probat textus cum glossa in lib. 1. C. ubi de criminib. ubi oportet, quam ait Farinac. lib. 1. praxis quest. 7. num. 13. esse communiter receptam.

5 Difficultas autem est, an debeat remitti ad iudicem, vbi commisit delictum, si petatur? in qua re Farinac. lib. 1. praxis quest. 7. alios referens, docet, non esse remittendum necessario, si iurisdictiones sint sub diuersis Principibus, secus si sub vno Principe. Nam quando sunt sub diuersis Principibus, verè iudex capiens vagandum habet iurisdictionem in illum ex præsentanea habitatione; sicut si ibi figeret domicilium. At quando sub eodem Principe versatur iurisdictione, cenetur Princeps nolle delinquentem alibi puniri, nisi in loco, vbi commisit delictum. Cæterum probabilius credo semper delinquentem remittendum esse ad locum delicti, vt ibi puniatur, si à iudice loci illius petatur remissio; quia iudici illius loci ratione delicti subiectus est: neque videtur subiectus iudici loci, qua transit, in punitione delictorum, quæ alibi sunt commissa: nisi ad summum in defectum iudicis, vbi delictum commissum est, quia punitio est ob exemplum, & reparationem scandali datur: quod cum datum solum sit, vbi delictum commissum est, ibi est puniendum, quæ ratio probat, siue domicilium acquiratur, siue non, sic Decian. in matrim. tom. 1. lib. 4. cap. 13. num. 17. & seq. Couart. pract. qq. c. 11. n. 7. Iul. Clar. lib. 3. recept. sent. in pract. crim. quest. 39. n. 7. consentit Azor tom. 1. lib. 4. c. 11. q. 3. sine.

§. V.

An peregrinus, & forensis teneatur legibus sue patrie, quando alibi est, vbi non vigent.

- 1 Nullus adstringitur legibus extra territorium.
- 2 Quid ex eo inferatur.
- 3 Si animo non seruandi legem à territorio exeat, negant plures te deobligatum manere.
- 4 Probabilius est oppositum, licet amque esse talem fugam.
- 5 Satisfit argum. num. 3. adductis.
- 6 Si in tua parochia sit dies festiuis, & extra non; non teneris Missam audire, si non dicitur, dum ibi assistis, neque illam expectare.
- 7 Si tamen dicuntur plures Missæ à mane, usque ad 12. non potes hora octaua exire Missa non audita, secundum satis probabilem sententiam.
- 8 Probabilius censo oppositum.
- 9 Quid dicendum de ieiunio? affirmant plures te posse ieiunium sumere manè vbi ieiunium obligat, si nocte peruenurus es ad locum, in quo nulla est obligatio.
- 10 Probabilius censo oppositum.
- 11 Cum manè deobligatus fuisti à ieiunio, non teneris vespere illud seruare, defenditur, vt probabilius.
- 12 Si iam impleuisti præceptum communionis, ieiunij, & festi in loco tui domicilij, non teneris illud seruare, secluso scandalo, cum peruenisti ad locum, vbi tunc viget.
- 13 Leges respicientes delictum in territorio commissum ligant subditum extra existentem, quidquid immerito contradicat Bafil. de Leon.
- 14 Beneficiarij absentes absque legitima causa ligantur excommunicatione lata aduersus absentes.

- 15 Fur existens extra territorium ligatur excommunicatione lata adversus illum ob delictum in territorio commissum.
- 16 Statuto municipali obligari potest subditus absens, ad id quod cedit in utilitatem grauem munic. p.ij.
- 17 Excommunicatione lata adversus colloquentes cum monialibus ligari beneficiarios, tamen si monasteria extra dioccesim existant, asseritur, ut probabile.
- 18 Proponitur obiectio, & resolvitur, quid sit tenendum.
- 19 Ratione rei sita ligari potest absens statuto municipali.
- 20 Communis sententia docet statuto municipali, specialiter in damnum communitatis non cedentes absentes non ligari.
- 21 Contrarium censetur satis probabile.
- 22 Satis sit tacita obiectio.
- 23 Quod dictum est de lege, dicendum est de pena, qua ad sui executionem officium iudicis non requiritur.
- 24 Si censura imposta est alicui delicto, & illud inchoas in tuo territorio, perficitur extra, censura non ligaris, tamen si alij contra sentiant.
- 25 Pena, qua officium iudicis requiritur, extra territorium imponi non potest.
- 26 Potest imponi a iudice, in quo delictum consummatum est, & etiam ab eo, in quo fuit inchoatum, si ibi habeat domicilium.
- 27 Item, esto domicilium non habeat, communis sententia docet posse puniri delinquentem a iudice, in quo delictum fuit attentatum, non solum ob attentionem, sed ob delictum, quod alicui consummatum.
- 28 Proponitur quadam obiectio, & fit ei satis.
- 29 Qua dicta sunt de territorio alieno, dicenda sunt de locis exemptis.
- 30 Qua dicantur loca exempta.

Communis, & recepta sententia est, neminem extra territorium adstringi legibus illius, etiam si leges sint iuris communis; quia extra territorium ius dicitur non pariter imponi, ut est decisio textus in cap. ut animarum, de constitut. in 6. & tradunt ibi Doctores, & in cap. à nobis, de sentent. excommunic. sic Sanchez lib. 3. disp. 18. de matr. n. 18. & in Decal. lib. 1. cap. 12. n. 26. Couar. 4. variarum, cap. 10. n. 8. & in cap. alma, i. part. §. 10. n. 3. Azor tom. 1. lib. 7. cap. 30. sine. Suarez lib. 2. de sessiuit. cap. 13. n. 2. & c. 14. n. 25. & lib. 3. de legibus, cap. 31. n. 3. Basilius de Leon lib. 5. cap. 8. num. 1. Bonacina disp. 1. de legibus, quaest. 1. punct. 6. n. 59. Salas innumeris referens disp. 14. de legibus, sect. 5. n. 60. Lessius lib. 4. de iustit. cap. 2. dub. 8. Sayrus in clauis regis, lib. 7. cap. 3. num. 1. Ratio est, quia Princeps in lege ferenda bono suae ditionis attendit. Ergo extra suam ditionem nihil imperare potest.

2. Ex quo fit peregrinatio, & forentem accedentem ad locum, ubi ieiunium non servatur, sicuti si veniret Mediolanum, primis quatuor diebus. Quadragagesimae, in quibus carnes vescuntur, posse motibus illius se conformare. Idem est, si Lusitanus veniret Castellam, post die Sabbati intelinis animalium vesci. Et idem est de vicinis vniuersi parochiae, si transeant in aliam parochiam, dicti sic supradicti DD. Suar. Bonacina, Salas, Sanchez, Basilius supra.

3. Sed restant enodandae difficultates. Prima, an si animo eximendi te ab obligatione, qua in tuo territorio adstrictus es, peregrinatus, possis tunc privilegio vti? Negat Petr. de Ledoima de matrim. quaest. 45. art. 5. p. 3. dub. vlt. concl. 1. & 3. fol. 128. Man. 1. tom. i. sum. cap. 119. n. 2. sine. Rebellas de iustit. 2. part. lib. 2. q. 7. sect. 3. n. 16. & inclinatur Salas disp. 14. de legibus, sect. 5. n. 63. circa finem, & Sayrus in clauis regis, lib. 7. cap. 3. n. 12. & specialiter, cum quis ob confessionem faciendam alteri a proprio sacerdote proficiscitur: tenet Gabr. Valquez in 3. part. quaest. 98. art. 2. Mouentur ex cap. sedes, cap. ex tenore, de rescript. ubi fraus, & dolus nemini patrocinari debent: at hic dolus & fraudem committit. Deinde in l. 1. §. iudem aiunt, ff. de aqua plu. arcenda, prohibetur fodiens agrum proprium, si id fecerit animo nocendi alteri, scilicet auertendi fontem vicini, quod si animo fecit meliorem suum agrum reddendi, ei permittitur: at hic animo nocendi legislatori proprio fugit à loco. Ergo ei non est licitum.

4. Nihilominus tenenda est contraria sententia scilicet licitum esse fugere hanc praecipue obligationem, & exire à loco, ubi ieiunium, vel festum viget, animo solum in alio loco, ubi praecipuum non est, laborandi, vel comedendi. Ratio efficax est, quia in hac fuga vitur iure sibi concessio, neque enim praecipuum, quod in aliquo loco viget, obligat ibi vicinos persistere, sed solum obligat, ut dum ibi adfuerit, seruent illud; postquam autem ex illo loco exierint, iam cessat eius obligatio. & ita tenet alios referens Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 18. n. 29. & lib. 1. in Decalog. cap. 11. n. 35. Basilius de Leon lib. 5. de matrim. cap. 9. n. 4. Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. cap. 13. num. penult. Bonacina disp. 1. quaest. punct. 6. n. 64. qui omnes docent intendentem contrahere sine parochia, & testibus, seruata tamen antiqua forma, posse se conferre ad locum, ubi non est acceptum Tidentinum: etiam si eo animo faciat, neque obinde peccare, quia non potest dici fraudem committere, utens iure sibi concessio, ex

reg. nullus videtur ff. de regul. iur. & l. 3. §. si tamen ff. de libero homine exhibendo, qua ratione optime aduertit Sanchez ius disp. 18. n. 29. cum Couar. & Sarmient. contrahentem cum concubina in articulo mortis, ea intentione, ut filius legitimus faciat, non peccare, etiam si in fraudem substituti fecerit, quia non potest dici fraudem committere, qui iure vitur proprio: colligi etiam licet, licere peregrinum habentem casus referuatos, vel alia causa intendentem alteri, quam parochia domicilij confiteri, peregrinari ea intentione, quia vitur iure sibi concessio, tempore peregrinationis, confiteri, inquam, cui voluerit, non ex concessione proprii parochi domiciliaris, sed ex concessione iuris communis, sic expressit Basilius n. 6.

5. Argumenta contraria ex dictis manent soluta: non enim committitur fraus, dum quis iure suo vitur. Neque in praesenti facis aliquam iniuriam legislatori, ex eo, quod eius obligationem fugias; ipse enim non habet potestatem obligandi, nisi dum in suo territorio existerit: at egressus ex illo, iam cessat eius iurisdicctio. Adde supradictam l. 1. prohibere fossionem agri, cum constat nullo alio fine fieri, nisi damificandi vicino: at in praesenti non potest constare fugam esse ob minuendam iurisdicctionem superioris, sed potius ob commodum tibi inde proueniens. Ergo.

6. Secunda difficultas est, an si in tua parochia sit dies festiuius, & extra non, tenearis audire Missam, aut: quam exas è tua parochia?

Et quidem si nullum est sacrum, antequam exas, etiam si postea futurum sit, censo te non esse obligatum expectare, quia praecipuum Missae non obligat ad expectandum in loco, sed ad audiendum sacrum, cum audiri potest. Contra verò si solum vnum sacrum est, quodque celebratur, cum tu praesens es loco, sine dubio obligatus es audire, quia obligaris praecipuo & est commoditas adimplendi, nec apparet ratio, vnde excusetur: in his conueniunt Doctores statim referendi.

Difficultas est, an quando in tua parochia plures sunt Missae celebrandae, v.g. à mane vsque ad duodecimam, possis non audito facto egressi hora octaua ad locum, in quo Missa dicenda non est, neque illius est obligatio?

7. Negat Suarez lib. 2. de sessiuit. c. 5. circa finem, n. 9. & 10. quem sequitur Basilius de Leon. lib. 5. de matr. c. 8. n. 6. Mouentur: quia dum es illo in loco, afficeris praecipuo, & obligatione audiendi sacrum: contracta autem obligatione, non illum pro tuo libito excutere potes, sed illam debes necessariò adimplere, quia est praecipuum affirmatiuum, quod obligat implere, quam primùm possis, neque suppetit postea via solendi. Et confirmo, si (stante illo in loco scilicet impediendum fore, audire sacrum, necessariò hora nona, tenebaris hora octaua sacrum audire, & impedimentum praerentire: & idem est de recitatione horarum, de & communionem paschalis, & generaliter de quolibet praecipuo, quo semel fuisti ligatus, si scias impedimentum tibi esse apponendum, tenearis ante implere: at si in praesenti scis apponendum tibi esse impedimentum, ne audias sacrum, & hoc à tua voluntate; ergo debes antequam impedimentum apponas, sacrum audire.

8. Nihilominus, etsi hoc sit satis probabile: at probabilius credo te non teneri audire sacrum in supradicto casu: docet Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 18. n. 21. & lib. 1. in Decalog. cap. 12. n. 32. Salas disp. 14. de legibus, sect. 5. n. 66. Ioan. Sanchez in select. disp. 54. n. 99. Probo, quia dum ades in illo loco, & sunt plures Missae celebrandae, quibus potes satisfacere praecipuo, non te viget praecipue obligatio: at praecipuum non te obligat à loco non exire. Ergo non te obligat audire sacrum, si non vis exire. Probo consequentiam, quia exiens à loco, iam exemptus es ab obligatione. Et confirmo: si scires tibi esse concedendam dispensationem hora decima à praecipuo audiendi Missam; illo die non tenebaris Missam praerentire: sicuti si scires tibi esse concedendam dispensationem recitandi horas canonicas illo die, non tenebaris praerentire tempus dispensationis, sed egressus à loco, conceditur tibi dispensatio, & egressus nullo iure tibi prohibetur: ergo non teneris Missam praerentire. Secus verò dicendum, si ad locum, ubi obligat praecipuum, proficisceris, in quo tamen sacrum celebrandum non esse sacrum; tunc enim tenebaris audire sacrum, antequam exires, quia tunc illa Missa, quae dicitur, quando vis exire, est reputanda vltima, & vnica. & obligatoria praecipue. Quocirca est aduertendum dupl. esse genus impedimentorum praecipue adimplendi: alia sunt impedimenta, quae omnino liberant à praecipuo; alia, quae excusant. Impedimenta quae liberant à praecipuo; non teneris praerentire, neque impedire, etsi possis: quia ratione non teneris impedire dispensationem, quae te omnino liberat à praecipuo: at impedimenta, quae solum excusant à praecipuo, quia praecipuo manes subiectus, ut sunt infirmitas, ignorantia, obliuio, detentio & similia, tenebaris praerentire, ut praecipuo satisfaceres, neque tibi licitum erat quaerere hae impedimenta, ut ab obligatione praecipue liberaretis: at dispensationem praecipue, & egressum à loco ubi obligat, nullo iure auerit te non posse quaerere. Ergo. Et per hae solutum manet argumentum contrarium.

9. Tertia difficultas est, an idem dicendum sit de ieiunio: in

in tuo enim oppido est dies ieiunij, extra non est; poteritne in tuo oppido carnes, & ientaculum fumere manē, si scias vespere factum esse in loco, ubi ieiunium non feruatur?

Et quidem omnes conueniunt te existentem in loco, ubi ieiunatur, non posse carnes comedere, quia obligatio abstinentiā à carnis obligat pro singulis momentis, & quolibet momento integrè adimpleri potest: ergo teneris illa obligatione dum es in tuo oppido. Dubitatio solem est de ientaculo fumendo, an, inquam, fumere illud possis manē, sciens vespere deobligatum esse à ieiunio? Affirmat Sanchez. disp. 18. n. 11. Et in Decal. lib. 1. c. 11. n. 34. Lessius lib. 4. cap. 12. dub. 8. n. 57. Salas disp. 14. sect. 5. n. 68. Suarez lib. 2. de relig. tom. 1. cap. 12. fine. Et lib. 3. de leg. cap. 32. n. 3. Ioan. Sanchez innumeris referens disp. 54. de ieiunio, n. 27. Et 30. Mouetur, quia obligatio ieiunij est indistinctibilis, consistens in vnica cōmissione, quare semel ieiunio violato, nulla est obligatio: ac ieiunium nocte obligaturum non est. Ergo neque obligabit summo mane. Neque obitā causam nondum adesse, sufficit moralis illius certitudo; sicut irurus ad exerecandum opus feruere, potest cibos fumere, antequam exeat, non obstante ieiunij præcepto, quamvis causa excausandi non extet, impediturque possit.

10 Ceterum hæc sententia mihi non probatur, quia nullus potest excusari à præcepto ob moralem certitudinem superuenientis dispensationis, quia non spes dispensationis, sed dispensatio ipsa obligationem præcepti tollere potest: atqui existens in loco ubi ieiunium feruatur, obligatur ieiunio. Ergo non potest ab illo excusari ob spem existentie in loco priuilegiato postea futuræ: aliā non existentia in loco priuilegiato, sed spes, & voluntas illius priuilegium concedere. Neque est simile de laborante, cui enim labor est necessarius, eo ipso à ieiunio excusatur, non ob laborem existentem sed ob necessitatem illius: quocirca dicimus communiter laborantes deobligatos esse ieiunare diebus festiuis, non solum ob defatigationem laboris præcedentis dici, sed ob necessitatem ad laborandam die sequenti. Sed necessitas, aut voluntas obtinendi dispensationem, aut existendi in loco priuilegiato, non eximit à ieiunio. Ergo manes illo obligatus: & ita tenet Basil. de Leon. lib. 5. cap. 8. num. 3.

11 Sed quid dicendum, si manē deobligatus fuisti à ieiunio, vel quia non impleuisti 21. annos, vel quia fuisti in loco, ubi non feruatur ieiunium, & abique illius violatione peruenis ad locum domicilij, ubi ieiunium feruatur, poteritne in reliqua parte diei ieiunium non feruare? Negat Th. Sanch. lib. 1. c. 12. n. 33. Lessius lib. 4. cap. 1. dub. 8. num. 57. Basil. de Leon. lib. 5. de mar. c. 8. n. 3. Mouetur, quia absolute potes præceptum feruare, & illo teneris, cum es in loco domicilij. Ceterum credo esse satis probabile in prædicti casu te non esse obligatum. docet Ioan. Sanchez disp. 54. sect. 4. n. 4. Et 26. Quia præceptum ieiunij, seu abstinentiæ à duplici cōmissione, respicit totum diem integram, vt in diuino obiectum: non enim per mandatum ieiunij, præcipitur dimidium diei, vel quartam partem ieiunare, sed totum diem. Igitur exieris à ieiunio per aliquam partem, totaliter liberatur illo die, cum præceptum illud, vel totum diem comprehendere debeat, vel nullam partem illius. Et confirmat ex principijs Sanchez, Lessij, & aliorum dicentium, si accesseris sis ad locum, ubi non feruatur ieiunium, possis in loco domicilij, ubi feruatur, prandium fumere quia sufficit, quod nocte cenare possis. Si ergo quod nocte debeas esse exemptus ab obligatione, honeste cōmissionem in loco domicilij, ubi viget præceptum, etiam similiter honeste, quod fueris manē exemptus.

12 Quarta difficultas est de eo, qui existens in suo oppido, præceptum confessionis, & communionis, ieiunij Quadragesimalis, & festi expleuit, peruenit tamen ad locum, ubi tunc obligat, quod sæpe contingere potest ob non receptum novum Kalendarium Gregorianum: an inquam, hic sit obligandus cōfessionem illius loci, præcipue si ibi figat domicilium? Basil. de Leon. lib. 5. de matrim. cap. 8. fine. A præcepto communionis, & confessionis excolat; secus verò à præcepto ieiunij, & festi; & rationem differentiæ reddit, quia præceptum communionis, & confessionis personas alligat independentes à loco; quare qui illi obligationi fecerit satis non videtur amplius teneri, aliās ad bis communicandum in anno obligaretur; secus verò dicit esse dicendum de ieiunio, & festo, quæ personam in ordine ad locum adstringunt. Verum in vtroque casu idem censo dicendum, neminem scilicet, secluso scandalo, teneri obseruare festum, & ieiunium, sicuti neque communicare, si iam in sua parochia tali festo, & ieiunio, communioni parochiali satisfecit; quia hoc præceptum adstringit fideles, non bis, sed semel in anno. Ergo fideles, qui iam semel illi præcepto satisfecerint, amplius illo teneri non possunt. sic docet Lessius lib. 4. de iust. c. 2. dub. 7. n. 12. Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 11. n. 22. Bonacina disp. 1. q. 1. punct. 6. num. 57. Salas de leg. disp. 14. sect. 4. in princ. n. 37. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 25. quæst. 2.

13 Quinta difficultas est quid dicendum sit de legibus, & præceptis respicientibus delictum in territorio commissum, an ligent subditum extra existentem? negat Basilus de Leon. lib. 5. c. 7. n. 20. cum Gab. in 4. dist. 28. quæst. 2. conclus. 6. Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars I.

neque aliam rationem adducit præter textum in c. vt animam. de constitution. in 6. ubi extra territorium ius dicenti non pareat impunè. Quocirca dicit Episcopum non posse sententiam excommunicationis ferre, contra subditum suum existentem in alieno territorio, etiam pro delicto commissum in suo territorio.

Reicienda tamen est hæc sententia vt pote contraria expressis iuribus, consuetudini, & rationi, & amplectenda communis assertans posse subditum extra territorium existentem, ligari legibus territorij, si delinquat in territorio. Quare vt extra territorium subditus ligari non possit, debet ipse, & res circa quam operatur, & operatio ipsa extra territorium esse, nam si aliquid ex his intra territorium existit, ligari legibus territorij potest, sic docent communiter Doctores, Syluest. verbo excommunication. 2. n. 8. Angelus num. 10. Volpinus de censur. tab. 1. cap. 9. §. 3. fine suarez tom. 5. in 3. p. disp. 5. sect. 4. Et 5. Et lib. 3. de legibus, cap. 32. n. 8. Bonacina disp. 1. quæst. 1. punct. 6. num. 67. Couar. cap. alma. 1. part. §. 10. n. 3. Salas de legibus, disp. 14. sect. 5. à num. 71. Conclusionem probo, quia existens in alieno territorio potest delinquere in territorio. Ergo potest à iudice territorij puniri eius delictum: si enim iudex territorij potestatem non habet hæc puniendi, plenam potestatem non habet præcauendi sibi noxia: ne ergo dicamus imbecillum, & inefficacem potestatem esse, affirmare debemus posse subditum existentem extra territorium delinquentem tamen in illo punire. Quod autem subditus existens in alieno territorio, possit in territorio delinquere, constat, quia extra territorium existens potest emitte sagittam, & occidere hominem in territorio existentem. Ergo delinquit tunc in territorio: & si in illo est excommunicatio lata aduersus occiso, est ligabitur illa: sicuti si esset excommunicatio lata aduersus occidentes in Ecclesia, & existens extra sagittam mitteres, qua aliquem existentem in Ecclesia occideres, quis dubitare potest te excommunicatum fore? quia delictum plene est factum in Ecclesia, etsi extra fuerit inchoatum.

14 Ex his inferitur primò. Si in Episcopatu Salmanticensi sit censura lata etiam per statutum ipso facto aduersus beneficiarios à sua Ecclesia sine legitima causa absentes, ligare beneficiarium extra diocesim existentem, quia delictum commisit in diocesi: cum enim in diocesi deberet esse præsens, cap. ex tua, de clericis non residentib. & omittat præsentiam, ibi censetur omittente, ubi præsens esse debebat, iuxta l. qui non facit, ff. de regulis iuris. ibi, qui non facit, quod facere debet videtur facere aduersus ea, que non facit, & colligitur ex cap. 1. de usuris, in 6. in d. glossa, Et cap. 1. vt lite non contestata, & tradunt Syluest. Angel. Suarez, Bonacina, Salas, & alij supra.

15 Inferitur secundò, ligari furem existentem extra territorium excommunicatione lata aduersus furantes, nisi intra mensem satisfecerint, vel se sistant iudici delicti, vel domicilij, in quo est lata excommunicatio; quia tunc delinquit domicilium non se præsentando iudici illius, ex oppositione, quod iudici delicti non se præsentauit, neque satisfactionem fecit, tradit expressè Azor, quæst. 2. Angel. & Syluest. supra, & Salas num. 76. fine.

16 Inferitur tertio, statuto municipali obligari posse absentem subditum ad id, quod cedit in vtilitatem grauem municipij, & puniri si id non faciat, quia tunc non punitur propter delictum, extra territorium commissum, sed in iniuria enim, & offensa, & damnum municipio proueniens intra, censetur factum moraliter, etsi physicè extra fiat, sic Couaruias, Suar. Salas, & reliqui communiter: qua ratione ligabitur censura lata per statutum aduersus extrahentes triticum à ciuitate, vendentes arma barbaris, & alia similia qui hæc fecerint, quia esto actiones materiales, & physicæ extra diocesim sint, ad damnum, & iniuria diocesi irrogatur, & in illa moraliter existit: ea de causa merito puniri potest, & decidit in l. nemo, 2. C. que res exportari non debeant, ubi prohibentur arma illa, aut ferrum vendere barbaris, hoc est, hostibus Romani imperij, & in l. fin. C. de panis, cauetur, ne scientia subieciarum nauium hostibus communicetur. Idem est si Princeps caueret, ne subditus extra prouinciā mercaturam exerceat, quia videtur in damnum, & iniuriam reipublicæ cedere, vt tradit Roman. singul. 516. facique l. 2. C. de eunuchis, ubi cauetur, ne eunuchi Romani, ad dominum cuiusque transferantur, quod intelligi debet, quando is, qui transfert, subditus est Romanorum Principi: hoc dixi vt conciliarem diuersas sententias communiter versantes in intellectu legis Lusitanicæ, quæ prohibet, ne mancipia se vendant: nam Salas n. 77. affirmat nequaquam se vendi posse, etiam si existant in loco, ubi est consuetudo, vt qui vult, se vendat: contrarium enit Mo in tom. 1. de iustit. disp. 33. vers. sciendum est, in fine. Dicendam ergo est, si mancipium amittit domicilium, vt verè censendum est amittere, cum se vendat alteri à Lusitano, non tenebitur lege, quia tunc non est subditus; secus verò si se vendat Lusitano, quia non videtur amisisse domicilium.

17 Quarto potest aliquis inferre, si statutum sit in hac diocesi Salmantina, ne vllus clericus, sine speciali licentia sui Episcopi ad monasteria monialium, & vicumque sint, L accedat,

DE
ASTRO
DALAN
TON
ELY

accedat, & ibi colloquatur, ligati excommunicatione eo accedentes, etiam si monasteria extra diocesim existant, quia delictum est aduersus dignitatem, & decentiam status clericalis huius Episcopatus, quam decentiam, & honestatem illa lege intenditur praecauti, quia illo accessu, & collocacone labefactari censetur: factique ad id *l. mercatores, C. de commerciis, & mercatoribus*, ubi prohibentur ciues Romani habere commercium cum Perlis, quia non erant imperio Romano subiecti, & *l. fin. ff. de decret. ab ordine faciend.* habetur, ne extra municipium eat aliquis ad commercia. Ergo iam lege municipali, possunt subditis aliquae actiones prohiberi cedentes in damnum municipij, & ita tradit Barr. in *l. cum quos populos, C. de summa Trinit. Azor. tom. 1. lib. 5. cap. 25. quest. 4. Salas disp. 14. sect. 6. num. 86.* Aduerto tamen sufficienter debere explicari actionem extra territorium factam, ut lege comprehendi censetur.

18 Sed aduersus hoc cotollatum obijcies: Quia ex eo videtur inferri nullam esse legem, quae subditos existentes extra proprium territorium ligare non possit, cum quolibet lex bonum communitatis respiciat, & de violente illam dici possit iniuriam, & damnum, vel in fortuna, vel in opinione reipublicae facere. Consequens autem videtur esse contra expressam declarationem textus in *cap. ut animarum, de constitut. in 6.* ubi extra territorium ius dicenti non paritur imponere: quem textum, etiam Barr. explicet in *l. 3. C. de summa Trinit. num. 45. & 46.* de legislatore absolute ferente legem, neque explicante an velit extra territorium extendere, & dicat talem legem debere ad territorium restringi: at si expresserit suam voluntatem, ut extra territorium procedat, affirmat subditos ligari posse. Caeteri vero Doctores, ut videtur in Covarr. *cap. alma, 1. part. §. 10. n. 3.* Nauatt. *cap. 17. n. 272.* Suarez *tom. 5. in 3. part. disp. 5. sect. 5. n. 17.* & de legibus, *lib. 3. cap. 32. n. 4.* hanc interpretationem omnino rejiciunt, & affirmant nullum iudicem extra proprium territorium posse ius dicere, quantumvis velit, quod si dicere attente, posse illi non parere abique delicto, & merito punitionis. Quocirca respondeo dupliciter actionem prohibitam per legem, & in territorio alieno exercitam, cedere posse in iniuriam, & damnum reipublicae, a qua prohibetur, vel generaliter, vel specialiter. Si specialiter cedat in iniuriam & damnum reipublicae, ut contingit in lege prohibente extractionem fumentum a ciuitate, venditionem armorum exteris, & similia, absque dubio censo existentes in alieno territorio ligari posse supra dicta lege. At si solum generaliter cedat in iniuriam, & damnum reipublicae, quae tulit legem, quia scilicet non magis cedat in eius iniuriam, quam in iniuriam alterius reipublicae, ut contingit in lege, & statuto prohibente furtum, stuprum, homicidium, & etiam in statuto prohibente clericis accessum ad monasteria monialium, comitatum seminarum: haec enim omnia aequae labefactant decentiam, & honestatem status clericalis illius reipublicae, quae tulit legem, quam alterius cuiuslibet; ac proinde his statutis, & legibus non ligantur absentes.

19 Inferatur quinto ratione rei sitae ligari posse absentem statuto municipali, quia ratione rei sitae foritur quis forum, *cap. fin. de foro competenti, & probat text. in cap. Romana, §. contrahentes, eodem tit.* Quocirca fieri potest statutum, ne res aliqua, domus, ager, &c. vendantur, nisi tali forma, & solemnitate, ligat enim tunc vendentes, etiam si extra territorium sint, iuxta *l. 1. ff. de fundo dotali.* & praeterea, quia harum legum obseruatio credit in utilitatem reipublicae, & illarum violatione in graue illius damnum, ac proinde delictum committi censetur in diocesi, non extra.

20 Sexta difficultas, an possit dari statutum ligans delinquentes subditos extra territorium, etiam si delictum nos cedat specialiter in damnum reipublicae statuentis?

Communis est sententia dari non posse, ex supra dictis, *cap. ut animarum*, ubi non attenditur factum, sed potentia, redditur enim ratio, quare existentes extra territorium statuti Episcoporum suorum non ligentur, quia ius dicenti extra territorium non paritur imponere, hoc est, attentanti dicere ius extra territorium, absque punitione non paritur: sic ferit omnes Doctores in *prin. huius §. relati.*

21 Verum si liceat mihi dicere, quod sentio, existimo esse satis probabile, posse ligari lege, & statuto delinquentes, in alieno territorio: atque adeo posse sub excommunicatione ipso facto incurrere, prohiberi subditis, ubicumque existant, furtum, homicidium, adulterium, & quamlibet aliam actionem prohibitione dignam. Probo, quia per sententiam, & generale praecceptum haec prohiberi possunt, ut cum communi sententia docet Suarez *3. p. tom. 5. disp. 5. sect. 5.* Bonacina *censur. disp. 1. quest. 1. punct. 11. num. 11.* Ergo etiam prohiberi possunt per legem, & statutum. Probo consequentiam: nam qui sententiam, & praecceptum generale imponit, ius dicit, sicuti cum legem imponit: si igitur per praecceptum dicere potest ius in existentes in alieno territorio, cur non dicere poterit per legem? Affirmare namque legem adstringi territorio secus vero praecceptum, hoc est, quod euertere conatur, & rationem huius petimus: utramque enim tam generale praecceptum, quam

legem ob bonum territorij feruntur. Praeterea nullum sequitur inconueniens, ex eo quod existentes extra territorium ligentur lege, potius, quam praeccepto. Non enim ex hoc specialiter labefactatur iurisdictio iudicis, in cuius territorio delinquens existit: siquidem in eius territorio, & ditone nullum, actum iurisditionis contentiose legislator exercet. Nam ibi non citat reum, neque comprehendit, neque punit punitione, quae secum delictum non trahat, quaeque praeccepto imponi non possit.

22 Neque obstat, si obijcias extra territorium neminem posse exercere iurisditionem contentiosam; at imponendo legem exercetur iurisdictio contentiosa, quia iurisdictio contentiosa illa est, quae in initium redditur, ut dixit Accursus. communiter receptus in *l. 2. ff. de officio Praefectus, & semper censetur quia inuitus sustinere obligationem legis sibi impostam. Ergo. Non, inquam, obstat, quia hoc argumento probaretur neque praeccepto generali, neque speciali posse existentem extra territorium ligari, cum obligatio praeccepti, sicut & legis, censetur inuitum adstringere. Quocirca dicendum est, contentiosam iurisditionem non esse, quae redditur in initium praecise sed quae indiget testibus, citatione, aut alia iuris solemnitate. Quando ergo solum a voluntate obligantis pendet, ut contingit in praecceptorum impositione, non contentiosa iurisdictio, sed voluntaria potius appellanda est. Adde aliud esse legem imponere, aliud lege obligare; omnia enim illa, quae ad legis impositionem necessaria sunt, extra territorium exerceri nulla ratione possunt, quia extra territorium lex promulgata non potest: at effectus ipsius legis, qui est obligatio, extra territorium esse potest, cum officia insensibiliter personas, sine strepitu aliquo iudicij. Censet ergo in omnibus illis casibus, in quibus praecceptum generale imponi subditis potest extra territorium existentibus, & legem imponi posse. Et contra in omnibus illis casibus, in quibus statutum ferri non possit aduersus extra territorium delinquentes; neque praecceptum posse ferri, sic docuit Salas *disp. 14. de leg. sect. 7. num. 90.* & insinuauit *sect. 5. n. 80.* & *segg.* & Basil. de Leon. *lib. 5. de matrim. cap. 7. §. 2. qui num. 19.* dicit se nullam differentiam inuenire in excommunicatione lata per sententiam vel per modum statuti.*

23 Septima difficultas, an ea, quae dicta sunt de lege, dicenda sint de pena per legem imposita?

Et quidem si pena iudicis executionem non requirit, sed ipso facto contrahatur, ut contingit in censuris ipso iure latis, eodem profus modo dicendum est, ac diximus de lege, & praeccepto; illos enim omnes, quos lex, seu praecceptum comprehendere potest, poterit & censura comprehendere. Et contra qui extra territorium existentes lege non ligantur, neque censura per legem imposita ligari possunt, quia censura est pena transgressionis legis, & ubi nulla est transgressio, nulla esse poterit pena imposita; & in hoc nulla potest esse dissensio.

24 At contingere potest, ut in tuo territorio inchoes delictum, & in alieno consummes: ut si existens in tuo territorio occideres existentem in alieno. Item decepti in territorio proprio virginem, extraxisti in territorio, & in alieno violasti.

In hoc ergo casu placuit Vgolino *lib. de censur. tab. 1. c. 9. §. 3. sine,* te contrahere censuram homicidio, & stupro impositam, quia sufficit inchoare delictum, ut ratione illius subditus sit iudicij illius loci, ubi inchoatur.

Caeterum tenenda omnino est contraria sententia te nullo modo contrahere censuram ipso facto, quia censura non est imposita ob inchoationem delicti, sed ob eius consummationem: at consummatio est extra territorium, & consequenter extra iurisditionem iudicis legem imponentis. Ergo, sic Suarez *tom. 5. de censur. disp. 5. sect. 4. num. 8. & §. 9. & lib. 3. de leg. cap. 32. n. 5. & 6. Syluest. excommunicatio 1. n. 8. Angel. ibi n. 10. Salas disp. 14. sect. 5. n. 71.*

25 Quod si de pena: quae iudicis executionem requirit loquamur, primo certum est nullum iudicem extra territorium illam imponere posse, quia est actus iudicij & iurisditionis contentiose, sive ob delictum inchoatum, sive consummatum imponatur.

26 Quis autem index illam debeat imponere, an iudex loci, in quo delictum fuit inchoatum, an iudex illius, in quo fuit consummatum?

Recepta est omnium sententia puniri posse a iudice loci, in quo delictum est consummatum, etiam si ibi non habeat domicilium, quia verè ibi delictum est commissum, & ratione illius loci factum. Ergo gubernator illius habet potestatem iniuriam sibi factam vindicandi. Deinde conueniunt Doctores, si in loco, in quo delictum est inchoatum, habeat delinquens domicilium, poterit ibi puniri, non solum pena debita delicto attentato, sed etiam consummato, quia ratione domicilij subdita est persona delinquentis iudicij domicilij.

27 Quarta ergo solium est, an casu quo delinquens non subdatur iudicij loci, in quo delictum attentauit, nisi ob attentatio

attentionem delicti alibi consummati, possit talis index delinquentem punire ob delictum consummatum, v. g. Castellæ vulnerasti Petrum, occidisti Lufitaniz. Castellæ rapuisti puellam, violasti Lufitaniz potestine à iudice Castellæ ob occasione & stuprum puniri. Communis sententia docet te puniri posse. sic tradit Felin in c. fin. de foro competentis, n. 13. Abbas in cap. postulat, eodem tit. num. 25. Bart. in l. dominum, ff. de iuris, Matilius in l. unica, n. 150. C. de rapto virginum. Bald. in l. si quis non dicam, rapere, n. 3. C. de Episcopis & clericis, Suarez de censuris, disp. 5. sect. 4. n. 8. & 9. Salas de legib. disp. 14. sect. 5. n. 61. Farinac lib. praxi, tit. 1. quest. 7. num. 45. Ratio est, quia cum inchoatio delicti sit consummationi coniuncta, ubi delictum est inchoatum, ibi etiam reputatur consummatum ac proinde tanquam consummatum puniri potest. Deinde inchoatio, & consummatio delicti vnum delictum ceteri debet vnoque loco factam, ac proinde in vtroque loco æquè punibile.

28 Ceterum hæc communis sententia non legem patitur difficultatem, quia in re ipsa & rigore iuris, aliud est inchoare delictum aliud illud consummare. Quapropter sæpè delictum inchoatum non imponitur ac pœna, ac delicto consummato. Ergo si delictum consummatum est extra tuam iurisdictionem non poteris ob illius consummationem delinquentem punire, quia solum potes illum punire ob iniuriam tibi factam: ac non fecit iniuriam in delicto, propterea est consummatum. sed solum propterea est attentatum. Ergo solum attentionem, & non consummationem poteris index punire. Confirmitur, Si mandata alicui occidere Petrum, & Petrus à mandatario esset occisus in alio territorio, ab eo in quo deditur mandatum. secundum communem sententiam, non posses in loco mandati puniri pœna debita occisioni, quando mandato talis pœna imposita non est, sed es remittendus ad locum, in quo occisio facta fuit, vt docent Abbas in c. fin. de foro competentis, Iulius Clarus in pract. quest. 38. versic. item quare, & alij plures relati à Farinac. num. 47. et ipse plene non assentiantur. Sed hoc nulla alia ratione contingit, nisi quia obligatio in mandante, non ex mandato, sed ex delicto ex mandato sequitur oritur: sed etiam obligatio homicidii, stupri, non ex attentione homicidii, & stupri oritur, sed ex huiusmodi delictis in re executis Ergo non potest delinquentes in loco attentionis, ob delictum alibi consummatum puniri, & ita tenet Bart. in l. libellorum, ff. de accus. Felin in cap. fin. de foro competentis, n. 14. Alexand. plures referens consil. 75. n. 6. vol. 3.

Retinenda tamen est communis sententia, posse, inquam, iudicem loci, in quo delictum fuit inchoatum, punire eius consummationem, Moneor ratione consuetudinis iure gentium introducere, quæ ne delicta maneant impunita, vtrique iudici delictum integrè subdit: facitque l. 1. C. ubi de crimine, agi oportet, ubi commissum, vel inchoatum sunt. Neque obstat ratio in contrarium adducta quia inchoationis delicti via paratur consummationem: & licet consummatio, quoad actionem physicam sit in alio territorio; ac moraliter in eodem territorio fieri censetur. Præterea esto non laedatur consummatione, potest ius ratione inchoationis subdere personam puniendam quoad totum delictum, quod fere non subdidit in mandante. Esto Farinacio non abique probabilitate videatur mandantem, & recipientem mandatum in loco mandati puniri posse de delicto consummato. Neque obligatum esse iudicem mandati, etiam si petatur sed debere tunc consulere Principem.

29 Octava difficultas, an quæ dicta sunt, de territorio alieno, intelligi debeant de locis exemptis etiam intra diocesim existant.

Respondere debere, ita ex communi sententia docet Suarez supra dicto loco de censuris, & lib. 4. de legib. c. 32. sine num. 9. Bonacina disp. 1. quest. 1. punct. 6. n. 65. Azor. tom. 1. lib. 5. c. 25. q. 4. Salas plures referens disp. 14. sect. 6. in princ. n. 85. Ratio est, quia illo vocatur exempta, quia eximuntur à iurisdictione illius, cuius sunt exempta. Ergo ille non poterit iurisdictionem contentiosam ibi exercere, nisi in casibus à iure expressis & decedat in Clement. Archiepiscopo, de privileg. facitque c. cii Episcopis de offic. ord. in 6. vbi communiter Doctores. & c. 1. de privileg. con. lib. 6. cap. vnic. & fin. de statu regularium in 6. Quod si ad obligandum legibus, & præceptis exerceri debent iurisdictione eo in loco in quo obligatio imponitur, nullo modo possent exerceri in locis exemptis, extra casus à iure exceptos. At iam diximus legibus, & præceptis obligati posse subditos extra territorium existentes, quia hæc obligatio cum insensibiliter fiat, neque indiget citatione, & notificatione facta in loco exempto, optinè poterit subditos ibi existentes afficere.

30 Sed inquires, quæ dicantur loca exempta.

Respondere loca exempta esse illa, in quibus index territorii exercere iurisdictionem non poterit, sed alterius iurisdictioni subdantur, Monasteria monialium, & conuentus religiosorum, in quibus sui superiores Episcopalem iurisdictionem non habent, nullo modo reputo exempta, quia illa non sunt exempta, sed persone ibi habitantes exemptæ dicantur. Quapropter censio subditos territorii illuc accedere.

Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars I

dentes ligari præceptis, & statutis lati pro suo territorio: & ita docet. Suarez de censuris, disp. 5. sect. 4. n. 10. & Salas de legibus disp. 14. sect. 6. n. 85.

§. VI.

Qua ratione legibus civilibus obligentur clerici, & religiosi.

- 1 Legibus Ecclesiasticam libertatem violentibus ligari non possunt; secus legibus, quæ eorum status convenientes sunt.
- 2 Hic legibus ita graviter, ac laici obligantur clerici quidquid, Nauarr. sentiat.
- 3 Hæc obligatio secundum plurimum sententiam nascitur ex conformitate, quam clerici debent habere cum laicis eiusdem reipublicæ.
- 4 Alij dicunt ex sola approbatione Pontificis
- 5 Resistantur supra dicti modi dicendi.
- 6 Probabilis est hæc leges per se, & directe clericos obligare quoad vim directivam.
- 7 A potestate coercitiua, & punitiua omnino clerici exempti sunt.
- 8 Proponitur quedam obiectio.
- 9 Supradicta obiectio fit satis.
- 10 Religiosi legibus civilibus eodem modo obligantur, & deobligantur, sicuti clerici.
- 11 Constitutionibus Episcopalibus deobligantur exceptis casibus à iure expressis.

1 Quæstio non procedit de legibus Ecclesiasticam libertatem ledentibus; quales essent illæ, quæ clericos solum, & eorum bona respicerent; constat enim his legibus vt pote iniustis, minime ligari, ex cap. quaquam, de censuris, in 6. cap. Ecclesia, cap. quæ in Ecclesiis, de censuris, cap. nouerit, de sentent. excommunicat. cap. vltim. de immunit. Ecclesiarum in 6. cap. diligenti, cap. significasti, de foro competentis, & tradit Trident. sess. 25. cap. 20. de reformat. Sed quæstio solum est de legibus, quæ clericorum statutum non debeat commensuresque sunt clericis, & laicis, & rectæ gubernationi ciuitatis convenientes. Talis est lex, quæ prohibet arma nocte deferri, merces ex ciuitate extrahi vel quæ signat pretia rebus vendendis, & contractibus formam imponit. Ab his ergo legibus & eorum obseruatione conueniunt Doctores aduersus Nauarr. cons. 3. de consuet. conclus. 3. m. 4. clericos exemptos non esse: sic docent Valquez 1. 2. disp. 167. cap. 4. Saytus in clauis regia. part. 1. lib. 3. cap. 4. numer. 16. Salzedo in pract. canonic. cap. 55. Couar. in pract. cap. 33. Suarez de legibus, cap. 34. numer. 6. Salas disput. 14. sect. 8. numer. 94. Bonacina disput. 1. quest. 1. punct. 6. numer. 29. Molin. tom. 1. de iustit. tract. 2. disputat. 31. sub fin. conclus. 6. Bellarmin. lib. 1. de clericis cap. 28. & alij plures ab eisdem relati.

2 Difficultas autem est, quanta sit hæc obligatio, & vnde nascatur?

Et quod ad primum attinet. Nauarr. consil. 3. constituit. conclus. 3. n. 4. existimat nullam esse obligationem, quia non tenentur his legibus, vt pote non favorabilibus, sed potius odiosis, & præiudicialibus, quia non de contractibus, sed de delictis loquuntur. consentit ex parte Bonacina disp. 1. de legib. q. 1. punct. 6. n. 33. dicens non peccare mortaliter, sed tantum venialiter, postico, quod indirectè solum tenentur legibus civilibus. Verum reliqui omnes Doctores affirmant teneri his legibus eadem obligatione, ac tenentur laici, quia non apparet vnde remanatur eis obligatio, si semel ponamus legibus illis additringi.

3 Quoad secundum vero vnde nascatur hæc obligatio, Valquez disp. 167. c. 4. existimat nasci solum ex conformitate, quæ teneri debent clerici cum laicis vt pote partes eiusdem Reipublicæ, non ex eo, quod legibus civilibus directè additringi possint, idem tenet Azor tom. 1. lib. 5. c. 22. quest. 3. & tom. 2. lib. 9. de imperat. cap. 7. quest. 8. & 9. Salzedo in pract. canonic. cap. 55. versic. non tamen intelligas, Moneor quia potestati civili nulla est attributa potestas imperandi personis Ecclesiasticis, vt expresse dicitur in cap. Ecclesia S. Marie, de constitut. c. decernimus, de iudiciis, cap. seculares de foro competentis, in 6. Sed sine potestate, imperandi, obligatio obediendi esse non potest. Ergo Ecclesiastici nullam habent obediendi obligationem legibus civilibus qua leges civiles sunt. Et confirmo, quia iudices laici nullam habent potestatem puniendi clericos transgredientes suas leges. Et signum est non habere potestatem directam illos obligandi, quia potestas coercitiua semper est directæ coniuncta Reipublicæ vt aliunde ostiatur obligatio: at ex nullo alio capite videtur posse oriri, nisi ex conformitate quam omnes partes reipublicæ debent inter se habere. Ergo ex illo capite oritur,

L 2 4 Pro

4 Propter hæc Suarez lib. 3. de legibus, cap. 3. & cap. 34. n. 13. concedit has leges civiles, quatenus tales sunt, non obligare Ecclesiasticas personas, sed solum quatenus à Pontifice approbantur, & canonizantur ad hunc effectum, adductique pro se Decium in cap. Ecclesia, de constitutione. num. 27. & ibi Marius Mantua num. 23. & Petrus Gregorius n. 16. Fortunus Garcia de ultim. sine. illat. 20. princip. num. 155. & illar. 13. num. 223. Matanta disp. 8. n. 17. & 47. Rebuffus in comment. ad consue. Gallia, tom. 1. in proæmio, gloss. 1. n. 62. Qui omnes solum dicunt huiusmodi leges civiles approbati à Pontifice: nullus autem dicit seclusa hac approbatione vim obligandi habere, imò potius supponunt ideo esse approbatas, quia verè leges erant, & approbatione dignæ. Probat autem Suarez suam sententiam ex cap. 1. de noui operis nuntiatione, vbi mandat de molini adificium, quod post nuntiationem factum erat: & redditur ibi ratio, quia legalibus constitutionibus demoliri debet. Signum ergo est leges approbationes à Pontifice approbati, & assumi in causis definiendis. Secundo probat ex cap. innotuit, de arbitrio, vbi excommunicatio declaratur nulla, eo quod lata fuerit aduersus eum, qui secundum leges civiles non tenebatur stare sententiæ laicæ ab arbitrio. Tertio adducit cap. 1. cap. si in adiutorium, c. de capitulis, disp. 10. & alius, in quibus Pontifices promittunt facturi, vt leges Imperatorum teneantur.

5 Mihi verò supradicti modi dicendi non probantur: & quod attinet ad primum, pura ex illo inconuenientia sequuntur. Primum enim sequitur Ecclesiasticos transgredientes leges has civiles, vel nullum peccatum committere, vel ad summum veniale. Non enim peccant eios, qui legitime exempti sunt ab obligatione alicuius legis ex eo, quod aliis ciuibus non conformantur, sicuti non peccant legitime dispensati, hæc enim conformatio obligat, quando nulla est rationabilis causa excusans. Secundo estio clerici partes sint cum laicis vnius reipublicæ: at nulla est dissonantia, est illis in re publica non omnes persone eodem modo obligatæ esse debent, imò potius varietas in hac parte est quædam vniformitas: quia ratione Equites, & nobiles non subeunt eadem onera, & tributa, at plebeij, neque proinde dissonantiam causant. Ita ergo in personis Ecclesiasticis philosophandum est: solum enim dissonantia esset, si persone Ecclesiastica nulla legitima causa intercedente, inter se non conuenirent. Tertio si leges civiles imponeret: pretia tritico, & oleo, aliisque mercibus personas Ecclesiasticas non ligarent, possent vendere Ecclesiastici absque iniustitia, & obligatione restituendi ultra pretium taxatum. Probo, quia illa taxa non ligat Ecclesiasticos, sed seclusa illa poterant Ecclesiastici vendere triticum, & oleum ultra pretium taxa signatum. Ergo etiam poterant stare taxa. Taxa enim solum est pro tritico, & oleo laicorum, non Ecclesiasticorum. Neque valet dicere posita taxa, siue à lege, siue à consuetudine, siue à natura, iam triticum, & oleum ultra non valet: siquidem ultra estimari non potest, quia hoc est verum, quando pro omni tritico, & oleo, & pro omnibus personis esset taxa imposita: tunc enim omnes eandem de mercibus estimationem facerent: at quando solum pro mercibus aliquarum personarum taxa est imposita, mercibus aliarum personarum inactis relictis, hæc merces valorem habent, ac si nulla taxa facta fuerit. Quarto sequeretur imponeret, quia illis non subdantur: quod est contra omnium sententiam, & expressam decisionem textus in cap. innotuit, de arbitrio. Dices tenei seruare, quia irritant actus taliter factos. Contra hæc irritatio prouenit ex potestate superiori: at si civilis gubernator nullam in clericos potestatem habet, sed ipsi integre sint ab eo exempti, non habebit potestatem irritandi eorum actus. Efficacior enim iurisdicchio requisita est ad irrogationem, quam ad simplicem obligationem. Hæc ratio clare conuenit in contractibus factis à clericis inter se: nam si clericus cum laico contrahat, tunc enim quia claudicaret contractus ex parte laici, etiam ex parte clericis reddebat infirmus: sicuti contingit in contractu matrimonij Christiani cum infidelis: ratione enim inhabilitatis posita Christiano, redditur contractus infidelis nullus: in testamentis autem est specialis ratio: si enim leges civiles formam testamentis imponeret, non seruatis, non solum alios clericos, sed etiam laicos institueret hæredes, quia laicus capax est hæreditatis ex legitimo testamento relictæ, sicuti capax esset hæreditatis relictæ ex testamento: quod secundum leges sue patriæ nullum esset, est tamen firmum secundum leges proprias patriæ, in qua conditum fuit. Ne ego hæc inconuenientia sequantur, probandum non est modus dicendi Vasquez.

Neque etiam mihi probatur integrè modus dicendi Suarez. Nam ex supradictis cap. 1. de noui operis nuntiat. & c. innotuit, de arbitrio, potius colligitur has leges civiles obligare clericos ratione sui, quam ex approbatione Pontificis, ibi enim deciduntur casus, ea solum ratione, quia legali constitutioni aduersabantur. Supponebat ergo Pontifex legem constitutionem ex se vim habere, Dices, habere vim ex antecedenti approbatione

Pontificis: sed contra nulla approbatio Pontificis ostendi potest, quæ sit constitutiva obligationis, & illam non supponat. Ergo Deinde, quia si leges civiles ex se non habent vim obligandi, sed solum quatenus approbantur à Pontifice, cum approbatione Pontificis generalis sit, censentur approbatæ non solum quoad actum imperatum, sed etiam quoad potestatem illius transgressionis impositam; præcipue cum ex hac approbatione nullum speciale inconueniens sequatur; non enim ex hoc sequitur potestatem civilem habere iurisdictionem puniendi Ecclesiasticos, cum non puniat ratione sui, sed quatenus per potestatem canonicam talis potestatem approbat. Consequens autem non admittitur à Doctoribus. Ergo signum est leges civiles aliunde habere vim obligandi, quam ex approbatione Pontificis.

6 Quocirca mihi probabilis apparet, has leges civiles, de quibus in præfati est sermo, per se, & directè clericos obligare: tenent hæc sententiam, & modum dicendi ferè omnes Doctores in princip. relati, & eam probat latè Salas disp. 14. de legibus, sect. 8. à num. 94. Ratio præcipua est, quia clerici ciues sunt, & partes præcipue ciuili reipublicæ, ac proinde gubernatori politico reipublicæ debent esse subiecti. Sed gubernator politicus, quique iurisdictionem temporalem habet, in illa re publica non est, vt suppono, Pontifex, sed Rex, Ergo Regi in temporalibus subiecti sunt. Porrit ergo Rex illas leges imponere, quæ tam eorum statui, quam reipublicæ conuenientes sint. Confirmo. Neque iure diuino, neque humano clerici exempti sunt à gubernatione politica reipublicæ. Ergo teneantur eis legibus respectibus communem gubernationem, ac teneantur reliquis ciues. Antecedens probo. Nam ex iure diuino potius constat contrarium ex illo loco Pauli ad Rom. 13. n. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est. quæ verba expendens Chryostomus. hom. 23. ad Rom. etiam ad clericos extendit; ait enim, etiam Apostolus sis, Evangelista, Propheeta, siue quisquis tandem fueris; nec enim pietatem subuertit illa subiectio: & paulo superius dixerat Christum leges suas non ad hoc indixisse, vt politicas euerat, sed vt ad melius instituat. Ex iure autem canonico constat potius huiusmodi leges sæpe præcipi obseruandas, non ergo ab illarum obseruatione exempti. Quare cum persone Ecclesiasticæ dicuntur exemptæ à iurisdictione laicorum, intelligi debet, quod vim directiuam in rebus tantum spiritualibus, & quæ eorum immunitatem spectant. Adde clericos obligari legibus communiter laicis, neque illis præiudicium afferentibus, vt cum Abbate in cap. Ecclesia s. Maria, de consuet. & Felino ibi num. 37. Decio in cap. 17. tradit Molina de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 10. n. 82. pag. mibi 315. Sed ex hac directæ obligatione nullum detrimentum clericis patitur. Ergo.

7 Verum si de potestate coercitiua, seu punitiua loquamur, certum est clericos iure canonico exemptos esse ex c. at si clerici, c. clericis, c. qualiter, de iudicio, c. Ecclesia s. Maria, de consuetudinibus, c. decernimus, de re iudicata, c. facultates, de foro competenti, & aliis, quæ passim referuntur à Doctoribus, quæ non solum probant de punitione, quæ ipsi delicto annexa est, sed etiam de punitione, quæ ipsi delicto annexa est. Nam etiam hæc puniunt est quedam virtualis sententia lata non aduersus communem, sed aduersus quamlibet personam delinquentem: cum autem clericus, quæ clericus est, & quatenus est persona particularis, exemptus sit à iurisdictione laica, vt ex supradictis textibus constat, efficitur sæpe ligari non posse pena per iudicem laicum statuta.

Neque obstat potestati præcipiendi coniunctam per se esse potestatem puniendi, quia hoc est per se: at ex ratione, & ex privilegio possunt separari, & in diuersis personis existere; per se enim & ex natura rei tam clericis quam laici transgredientes leges politicas puniri à Rege poterant: at ex privilegio, & exemptione illis concessa à Christo, vel à summis Pontificibus puniri non possunt ab alio, quam ab Ecclesiastico iudice, qui potest eandem penam imponere, quæ imposita erat laicis transgredientibus leges politicas; non tamen tenent, sed potest pro libertate penam moderari: & in his conueniunt Suarez lib. 3. de legibus, c. 24. n. 25. & 18. Salas disp. 14. sect. 9. & 10. num. 106. Bonacina disp. 1. q. 1. p. 6. n. 29. Valquez disp. 167. c. 4. num. 30. Cou. in præf. cap. 33. n. 7. & Salzedo in præf. canonica, cap. 55. versic. tertio minime, & seqq. Bellarm. lib. 1. de clericis, cap. 28. & alij innumerè per eosdem relati.

8 Sed obijciens consuetudinem laicis vstratam puniendi clericos transgredientes has leges: si enim clericos arma noctu ferat, aduersus civilem legem prohibentem sub punitatione armorum, aduersus civilem legem prohibentem sub punitatione armorum, intendat iudex Ecclesiasticus: tradit Couar. 1. variarum, cap. 20. n. 12. ad finem, Iulius Clarus lib. 5. recept. sentent. 3. fin. quest. 35. num. 26. Plaça 1. de delictis, cap. 8. num. 26. supponit Salzedo in præf. cap. 55. pag. 166. Emanuel Saa verb. clericus, n. 6. consensit Valq. disp. 167. cap. 4. quando arma sunt prohibita, quæ neque domi retineri possunt. Item si clericus prohibita, & nemora ingrediatur ad venationem sub aliqua prohibitione pecuniaria, vel eius animalia aliqua damna fecerint, ab

ab illo exigitur poena, & si opus est, ex eius bonis accipitur illo...

9 Respondeo nullo modo posse iudicem seculari armam...

Dices hoc verum esse, si clericus poena redderetur; at tollitur...

Respondeo hoc argumentum convincit non posse spoliari...

Sed inquirens, qui clerici exempti sunt a potestate laicali...

Respondeo omnes illos, qui privilegio fori gaudent: qui autem...

10 Religiosi comparari possunt ad leges civiles, & ad constitutiones...

11 Quod si religio sit ad constitutiones, & precepta Episcopali...

formitate, quia haec non ligat nisi illos, qui in eodem statu, &...

DISPUTATIO II.

De lege poenali, & irritante.

V A superioris disputatione diximus, communia non cuilibet legi...

PUNCTUM I.

An lex poenalis possit transgressores illius obligare conscientia ad subeundam poenam...

- 1 Poena alia est privativa alia poenae, alia ipso iure lata, alia...

PRimito primò, duplex esse genus poenarum. Aliae sunt privativae...

Secundò praemitto poenam aliam dici latam ipso iure, aliam ferendam...

2 Quæstio ergo procedit de poenis tam privativis, quam poenitivis...

In qua re est prima sententia Soti lib. 1. de iust. q. 6. artic. 6. conclus. 1. ad 1. & 4. lib. 4. quest. 6. art. 3. qui avus est affirmare...

3 Secunda sententia affirmat privativas poenas contrahi posse ante iudicis sententiam...